МЕДИИТЕ И ЕЗИКЪТ, КОЙТО ВЛАДЕЯТ

с администрацията
с неправителствения сектор
с малцинствата
анонимна и неанонимна журналистика
разследващи репортери

Европейски съюз

ЕСФ

ОПАК, Експерти в действие

МЕДИИТЕ И ЕЗИКЪТ, КОЙТО ВЛАДЕЯТ

- с администрацията
- с неправителствения сектор
- с малцинствата
- анонимна и неанонимна журналистика
- разследващи репортери

МЕДИИ - НПО - АДМИНИСТРАЦИЯ

Две бяха основните ядра от професионалисти, към които бяха насочени заниманията по финансирания по ОПАК проект „Укрепване на структурите на гражданското общество в областта на медийната политика" на Фондация „Национален съвет за журналистическа етика": заетите в медийната сфера и представителите на държавната администрация и неправителствените организации. За колегите журналисти проектът даде възможност да осъществят срещи и дискусии по актуални проблеми във връзка със своята дейност. Някои от поканените на кръглите маси лектори представляваха журналистическата гилдия и разгледаха най-добрите практики, които са използвали или въвели лично в своята работа. Тук визираме журналисти със забележителна професионална биография и постижения в разследващата журналистика като Станимир Въгленов, Алексения Димитрова, Слави Ангелов, Йово Николов, Миролюба Бенатова, Христо Христов, Иван Михалев, чиито изказвания дадоха основа за обмен на опит в условията на сложни журналистически казуси. Тъй като кръглите маси се проведоха в шест български града (и регионите към тях) – Пловдив, Варна, Бургас, Видин, Русе и Благоевград, проектът получи възможността да се разгърне по обективен начин на територията на страната. Един от важните изводи при тези срещи беше силно изразената регионална специфика на повдигнатите проблеми. Оказа се, че в различните части на страната гилдийните приоритети имат различен характер и картината им е силно фрагментирана. Бяха споделени затруднения от най-разнообразно естество, като се стигна дори до относително технически аспекти като боравенето с чужди езици и ползването на чуждоезични материали. Това накара всички нас да се замислим доколко в работата си журналистите успяват да намерят общ език със своята аудитория, както и да прокарат мост между нея и различните сфери, които отразяват. В брошурата, която четете, ще видите отразени както част от дискусиите, така и някои конкретни казуси, които бяха обсъдени с Алексения Димитрова и Станимир Въгленов, както и с преподавателите от Софийския университет Дария Карапеткова и Владислав Миланов.

Този аспект успя да намери своята реализация и с помощта на участниците, които представляваха администрацията и неправителствените организации. На каква степен на сътрудничество могат да разчитат те от страна на медиите, как да преодолеят жаргона на своята секторна заетост, как да намерят по-успешния път на собственото си медийно при-

съствие – това бяха част от въпросите, които дискусията засегна и които са отразени и в настоящето издание.

В социологически аспект проведените в рамките на проекта кръгли маси бяха подпомогнати от екипи на социологическата агенция „Алфа рисърч", както и на „Отворено общество", които организираха фокус групи, насочени най-вече към представителите на неправителствените организации. Може да се каже, че това беше приложната част от проведените срещи, която демонстрира на участниците интересни инструменти за наблюдение и прогноза. В брошурата прилагаме синтезираните наблюдения и изводи на Радостина Ангелова и Александър Куманов.

Надяваме се, че тук събраните материали дават представа за обществения отзвук на организираните по проекта събития и предсатавят потенциала, който натрупаните наблюдения съдържат.

Съдържание

1. НСЖЕ

2. Регионална координационна среща и регионална кръгла маса, град Пловдив - Обобщение

3. Дария Карапеткова -
За един етичен казус и неговото медийно отразяване

4. Станимир Въгленов - Анонимността в Интернет

5. Владислав Миланов - Господари на езика

6. Регионални кръгли маси и регионални координационни срещи, Варна, Бургас, 16-17-18 октомври 2008 г. - Обобщение

7. Алексения Димитрова - Медии и неправителствени организации

8. Радостина Ангелова - Обобщени резултати: Видин и Русе

9. Александър Куманов - Обобщени резултати: Русе и благоевград

10. Разследващи репотери

Фондация „Национален съвет за журналистическа етика” е учредена през 2005 година с цел създаване на система за саморегулиране на печатните и електронни медии в България чрез тълкуването и прилагането на Етичния кодекс на българските медии и решаването на споровете между медиите и тяхната аудитория. Съучредители на фондацията са Асоциацията на българските радио и телевизионни оператори АБРО, Българската медийна коалиция, Съюзът на издателите в България, Съюзът на българските журналисти и Фондация “Център за развитие на медиите”.

Основно задължение на НСЖЕ е да създаде Комисии за етика, които да следят за спазването на Етичния кодекс, като разглеждат и се произнасят по индивидуални жалби на граждани и организации. Пряката цел на Фондацията се изразява в създаване на достъпна, ясна, безплатна и бърза процедура за подаване и разглеждане на жалби на граждани и организации срещу печатни и електронни медии, подписали Етичния кодекс.

Процесът по конституиране на Комисиите за етика започва в края на 2005 и завършва с приемането на Правилник за дейността на Комисията за етика в печата и Комисията за етика в електронните медии (март 2006 г.) и със създаването на необходимите материално-технически условия за осъществяването на дейността (май 2006 г.). Комисиите приемат жалби от юни 2006.

В по-широк план целта на ФНСЖЕ и Комисиите за етика е чрез утвърждаването на единни професионални стандарти и популяризиране на медийната саморегулация и правото на засегнатите лица на жалба, да спомогне за формиране на информационна култура на българския читател и създаване на необходимост от търсене на точна, проверена и балансирана информация, да повиши доверието в медиите, но и тяхната отговорност. Чрез разглеждането на индивидуални жалби на граждани и чрез утвърждаването на високи професионални журналистически стандарти, Комисиите защитават залегналите в Конституцията на Република България комуникационни права и свободи на българските граждани.

Фондация НСЖЕ и създадените към нея Комисии за етика са част от мрежата на Независимите Прессъвети в Европа – Alliance of Independent Press Councils of Europe

РЕГИОНАЛНА КООРДИНАЦИОННА СРЕЩА И РЕГИОНАЛНА КРЪГЛА МАСА, ГРАД ПЛОВДИВ

Обобщение

Ася Кавръкова: Аз ръководя програма "Европейски политики" в Институт "Отворено общество", но отделно от това се занимавам с медийно право и с изследователска дейност в областта на аудиовизуалната политика на ЕС и регулаторната рамка на българските медии. Не съм практикуващ журналист, но се занимавам с онези аспекти, които подлежат на правна регламентация. Същевременно имам още една функция, която е член на Комисията за журналистическа етика в електронните медии. Бях председател на тази комисия за първата година от нейното съществуване и затова организаторите ме помолиха да споделя с вас повече информация относно Националния съвет за журналистическа етика. Нямам представа доколко познавате тази организация, която е организирала нашето присъствие тук в рамките на този проект. Тя е създадена 2005 г. като всъщност е учредена от няколко други неправителствени организации - Съюз на издателите, Асоциацията на частните радио и телевизионни оператори - г-н Камбуров е неин изпълнителен директор, Българска медийна коалиция, която в момента струва ми се не осъществява дейност, Центъра за развитие на медиите и СБЖ. Основната цел на Националния съвет за журналистическа етика е операционализирането на саморегулацията в българските медии. Тази организация беше създадена, тъй в края на 2004 г., може би всички вие си спомняте, имаше едно много помпозно подписване на Етичен кодекс на българските медии от повече от 100 издания - електронни и печатни и Националният съвет беше фондацията, която трябваше след това да обезпечи саморегулацията, в смисъл - прилагането на този Етичен кодекс. Това се случи чрез създаването на две комисии - Комисия за етика в печата и Комисия за етика в електронните медии, всяка една, от които се състои от 12 човека и в рамките на тези 12 човека има три квоти и в двете комисии, едната е квота на журналистите - 4 човека, квота на собствениците на медии - печатни или електронни, и така наречената независима квота, в която влизат, аз не обичам думата независими експерти, но такива експерти, които не са

пряко свързани с медиите като собственост, т.е. такива като мен, аз съм в тази квота, които се занимават с изследователска дейност или вършат някаква работа в тази посока и на която така е гласувано доверие, че те могат по някакъв начин да представят и обществената гледна точка в тези комисии. Комисиите бяха създадени 2006 г. Официално започнаха да работят през юни 2006 г. Преди това работихме върху правилник на комисиите. Това е едно упражнение, което се случва за първи път в българската медийна среда и според мен в този си мащаб то е и първо упражнение за България по принцип. Аз поне не знам друга сфера, в която да има толкова масова саморегулация или поне опити за такава.

Аз, заедно с още няколко колеги, бях сред инициаторите в изработването на Етичен кодекс на неправителствените организации преди две години, направихме един текст, правихме му известни обсъждания, но накрая ударихме на камък, защото се оказа, че има не повече от 30-40 организации, които са склонни да подкрепят едно такова начинание и останахме дотам, т.е. за мен наличието на саморегулация, в който и да е от секторите е знак в много голяма степен за неговата зрялост. И затова мисля, че въпреки всички трудности, с които впоследствие се сблъскаха и Комисиите при работата си, мисля че наличието на тези комисии, въобще наличието на Етичния кодекс на българските медии, е много, много, много добра и положителна новина за медийния сектор в България с всичките му останали дефицити, които ние си ги знаем. Така че комисиите започнаха да работят в 2006 г. и работят и до ден днешен, като в последната половин година поне Комисията за етика в електронните медии няма много работа, т.е. не са се получили много жалби, което според мен, като че ли е повод да помислим за нова кампания за популяризиране на Кодекса и работата на комисиите, тъй като вие знаете, че те се сезират тогава, когато има подадени жалби от граждани, които са заинтересовани.

Сега да ви кажа как стоят нещата в сравнителен, в европейски мащаб. Първо почти никъде в Европа няма две комисии, както е у нас. Има една комисия - саморегулираща. Ние обаче имаме две - една за печатните, една за електронните. Преди време на един така публичен форум в чужбина ми се наложи да обяснявам защо това е така и аз имам много солиден аргумент в тази посока. Според мен има съществена разлика в работата на печатните и електронни медии и тя моментално намира отражение в работата на комисиите. Ще ви дам един пример. Имаше един казус, по който и двете комисии бяха сезирани, тъй като ставаше въпрос за материал, който беше излъчен първо в електронна медия, след което

той беше препечатан в печатно издание, в резултат, на което беше изпратена жалба и до Комисията за печатните издания. И двете комисии се произнесоха с противоположни становища и те бяха абсолютно обосновани, затова защото се оказа, че в Комисията за журналистическа етика в електронните издания жалбата не беше уважена, тъй като се сметна, че са спазени правилата на Етичния кодекс, но журналистката, която беше препечатала излъчения материал в печатната медия си беше позволила да включи 1-2 изречения от себе си, които не бяха обосновани и това провокира обратното решение в Комисията за етика в печата. Освен това има още един съществен аргумент в посока за съществуването на тези две комисии. Истината е, че Комисията за етика в печата е доста по-натоварена, тъй като знаете няма регулация по отношение на печата. За тях това е нещо съвсем ново и се оказва, че има много голям интерес и от страна на гражданите да се опитат да се регулира поне по линия на Етичния кодекс дейността в печата. За електронните медии, знаете, действа Законът за радио и телевизия, имаме СЕМ, така че Комисията за етика в електронните медии играе малко допълваща функция.

Другото, което е уникално за България, или най-малкото се среща рядко, е това, че членовете на двете комисии сме доброволци, ние не получаваме заплащане за нашия труд, работим нещо друго, биваме свикване на заседание, когато има подадени жалби. Именно поради тази причина дейността на Националния съвет е толкова важна, както и дейността на неговата администрация, защото те са това ядро, което прави възможно да се свикат 12 доброволци от едната и 12 доброволци от другата страна, които както се сещате са личности изявени, с тяхното его, и самото им менажиране никак не е лесно. Така третото нещо, което ни отличава в сравнителен план, е гражданската квота. Повечето от другите комисии в Европа нямат такава квота. Аз мисля, че това е нещо, което е хубаво да го има, тъй като знаете и собствениците на медии, и журналистите се движат в своите си среди, които имат определен вид разбирания. Някакси понякога, това че има други хора, които не са професионалисти в такава степен, каквато са журналистите, дава възможност, като че ли работата в медиите да се огледа през гражданския поглед, което е много важно, тъй като медиите затова съществуват, за да могат да отразяват това, което се случва извън тях.

И така. Каква е процедурата? Първо жалба може да подаде всеки, който се чувства засегнат от определен материал било той материал, който е в печатно издание или излъчен в тв формат, на ИНТЕРНЕТ още не сме му намерили мястото. Това е един дебат, който тече по принцип в

Европа как ще регулираме съдържанието в ИНТЕРНЕТ, Ние нямаме такава жалба още. Въпросът е ако постъпи коя Комисия ще я гледа, това е един въпрос на бъдещето, по който нямаме договорка като че ли. Подава се жалба от заинтересованато лице. Тази жалба трябва да отговаря на определин реквизити,т.е. да има 1,2,3, но ако тя ги няма това не е повод жалбата да бъде отхвърлена, напротив. Има човек в Националния съвет за журналистическа етика, който стои на телефона и дава указания на хората, които изпращат включително писма или се обаждат по телефона как точно да бъде попълнена жалба, като единствената цел на тези реквизити и на това да има мотивация в жалбата е просто образователната цел, т.е. ние искаме хората, които падават жалба да са чели, ако може Етичния кодекс и да могат да посочат точно члена, който според тях е нарушен със съответното издание и то не заради друго, а за да не е по принцип “Не ми харесва работата на този журналист или на тази медия или това предаване ме обижда, а да бъде вече конкретизирано. Самата комисия, обаче не е обвързана с разглеждането на този посочен член от Етичния кодекс, т.е. ние гледаме предаването и ако счетем, че има нарушаване на друг член това намира отражение и намира място в решенията. Има 4 типа жалби, които не стигат до Комисиите, т.е. те са недопустими и не биват разглеждани от комисията. Единият тип жалби, които са подадени срещу материал, който е излъчен или публикуван повече от два месеца след самото му излъчване или публикуване. Това е като срок за давност, тъй като толкова се пазят материалите. След това е много трудно да се проследи целият генезис на съответното предаване или публикация. Не приемаме също така жалби, които са анонимни. Трябва да има лице, което стои с подписа си и името си зад тях. Не приемаме също така жалби срещу медии, които не са подписали Кодекса, тъй като всъщност подписването на Етичния кодекс това е един вид самозадължаване към спазване на по-високи професионални стандарти. Значи ако това не се случи, ти няма как да санкционираш медия, която просто не желае да ги спазва тези стандарти. В Националния съвет имахме в началото страшно много жалби срещу СКАТ, но СКАТ не е подписал Етичния кодекс, така че ние нямаме инструмент, с който да се произнасяме и въобще да ги разглеждаме и също така не разглеждаме жалби, по които има висящи съдебни производства по обясними причини.

Това, което се случва, когато бъде подадена една жалба е следното. Ако тя е допустима, което се преценява от съответното административно лице в Националния съвет за журналистическа етика, тя бива изпращана до всички членове на Комисията и най-вече до председателя, като пред-

седателят на Комисията /ние се ротираме през една година/ е длъжен и отговаря за свикване вече на заседанията и предприемане на конкретни действия по медиация. Моментът на медиация е много важен. Аз се страхувам, че в началото първата година се опитвахме много да го развиваме този момент и понеже не беше много сполучлив и след това, като че се отказахме от тези усилия. Медиацията, знаете е опит за доброволно решаване на спора. Това което се случва е, че каним съответния гражданин, който е подал жалбата, каним медията, срещаме ги и се опитваме те да постигнат споразумение преди тази жалба да влезе за разглеждане в Комисията. Много е важно, защото това е истинската част от работата, смислената част според мен. Другото е произнасяне на базата на оценка и донякъде на компромиси между 12 човека с решение. Медиацията е много важна за мен и аз много се опитвах да я развивам като момент, защото това е моментът, в който медията разбира какво вижда гражданинът в това предаване, а гражданинът разбира как медията си върши работата и така става взаимното опознаване, което е безценно.

Когато си мислехме какъв да е форматът на този семинар и предлагахме, говорихме, че има смисъл да се съберат тук различни хора, които работят в различни сектори и да видим как ще се случи сътрудничеството. Да опознаем какви са методът и алгоритъмът на работа на медиите и да започнем взаимно да се разбираме. Защото иначе най-лесно е обвинението, ами тя медията не ми обръща внимание на моите новини, защото аз правя много хубави неща в обществен интерес, ама те искат само лоши новини да отразяват, защото това са новините. Нали? Това е най-честото нещо, което казваме, когато се оплакваме от медиите. Истината, обаче е, че медиите имат свой алгоритъм на работа и ако ти не го разбираш и не можеш да влезеш в него, кой беше, Евгений Дайнов ли беше казал “ако някой не ме разбира не е виновен той, а аз”, проблемът не е в медиите. В този смисъл аз си мисля, че медиацията е много важна и че все още е хубаво да се отделя време за такова нещо. Както и да е.

Ако не се стигне, което е в 99 % от случаите, до разрешаване на спора след медиация, след това жалбата влиза в Комисията. И това, което Комисията прави, е да се запознае задължително със съответното предаване или публикация. След това Комисията за етика в печата, когато сметне за необходимо, но ние в Комисията за електронните медии задължително привиквахме двете страни и им давахме възможност освен писмено те да могат и в устен формат да изкажат техните доводи “за” “против”, нарушен ли е, не е ли нарушен,ако не е защо и как, изслушва страните. Дебатът в Комисията за етика, специално в електронните медии, е

винаги много разгорещен, динамичен и така много сложен, и накрая се стига до решение, при което, ако констатацията е, че има нарушение на Етичния кодекс, тогава обикновено на медията се дава препоръка какво да направи, примерно да даде право на отговор, да публикува извинение с определен срок. Досега не сме имали случай, в който медия, подписала Етичния кодекс да не се съобрази с препоръката. По принцип в Правилника пише, че ако медиите не спазят препоръката в определения срок, получават предупреждение. Предупреждение означава "Спазете препоръката, защото след това следва трета санкция". И ако те въпреки това се направят на луди и не спазят препоръката, следва порицание, което означава, че Комисията за етика формулира едно послание, което примерно би могло да бъде: "Еди-коя си и еди коя си медия наруши еди кой си и еди кой си член на Етичния кодекс по тоя и и тоя начин. Следваше да публикува еди какво си, но не го направи. И медията е длъжна общо взето в прайм тайм да го излъчи пред цялата си аудитория.

За Комисията за етика в елетронните медии трябва да ви кажа, че всичките жалби, които сме разглеждали досега, някъде 8-10 - абсолютно всичките са срещу трите национални медии, имаше само една срещу ТВ-7. Радиа изобщо не присъстват. Вярно, че форматът там е повече музикален, но имаме национално, имаме "Дарик" очевидно те са перфектни, нямаме жалби срещу тях. Трите национални телевизии са на пангара нон-стоп, което прави нещата изключително сложни, защото и без това между тях съществува достатъчна степен на конкуренция сама по себе си. Като влязат в Етична комисия викаме съответно техни представители, които си правят отвод и не участват, и така обикновено Комисията заседава в състав половината плюс един-двамата, и освен това те изключително много си мерят изказванията. Ако този е получил наказание, а пък другият не е получил и се сравняват, работата става много слижна, включително и като политическо балансиране, претенциите и на трите медии са огромни. В крайна сметка след първата година и половина от съществуването и трите медии ужасно мразеха Етичната комисия и бяха непрекъснато недоволни, защото има по някое решение срещу тях, не за друго, а защото имаше нарушения. Иначе самите казуси са много сложни в интерес на истината и не сме имали чисти казуси, освен този срещу ТВ 7 - на едната страна в спора в материала не беше дадена думата и гледната точка и там беше ясно. Случаят беше със "Софийска вода" и да, за съжаление се наложи да произведем решение в полза на монополист, но фактът е, че това беше истината. Всички останали са изключително сложни и подлежат много на тълкуване и имам база за сравнение. Вие

знаете това становище по казуса “Иво Инджев”. Имаше едно и срещу “Господари на ефира”, което също така предизвика много интересен отзвук и можеше да се тълкува двояко, но не сме се събрали днеска затова и аз няма да коментирам в подробности казусите.

Вие имате книжката, която Националният съвет е раздал, имате и адреса на новата web страницата, което е едно от нещата, които доколкото разбирам, ще бъдат произведени в рамките на този проект - по-усъвършенствана и по-добра web страница на Националния съвет и на комисиите. Там ги има публикувани и качени всички материали, в смисъл всичките решения на двете комисии, правилника за работа, членовете и т.н, така че на който му е интересно може по-обстойно да се запознае. И моят призив е, ако вие сте от медия, която не е подписала Етичния кодекс, моля помислете да подпишете, а към всички останали в ролята на граждани, моля ви чувствайте се свободни и ако сте засегнати в даден момент от някоя медия, подавайте жалби до комисиите, за да могат и те да работят, и в крайна сметка наистина да има смисъл от тази саморегулация.

Въпрос: Извинете, може ли? Колко са разгледаните жалби?

Ася Кавръкова: Мога да говоря само за моя мандат, статистиката ми е до септември 2007 г – в комисиите общо са постъпили общо 90 жалби, писма и мнения на граждани. Всяка комисия е провела 5 заседания. Двете комисии са имали общи 3 заседания. Имахме и общи, съвместни заседания. Това се налагаше, поради това, че като почнеш работа виждаш, че някои разпоредби на Правилника, според който работехме в началото и който толкова много мислехме и мъчихме, не са ефективни на практика и трябва да се променят, така че имахме и такива заседания, в които просто периодично обсъждахме доколко има неща, които трябва да бъдат променяни с цел оптимизиране работата на комисията.

Комисията за етика в електронните медии е получила 26 жалби, от които 8 са допустими за разглеждане, от тях според Комисията 4 са основателни, т.е. нарушение е констатирано в 4 от тези случаи. В един от случаите нарушението е оправдано, тъй като е направено в обществен интерес. В Кодекса мисля, че накрая един има един член, който казва, че в изключителни случаи, когато общественият интерес го налага, е възможно нарушение да бъде оправдано и това беше едно нарушение, което ми се струва, че беше на БТВ - те бяха снимали със скрита камера без да уведомят никого, бяха заснели един лекар, но пък това, което изваждаха пред обществеността като поразии, които правеше този лекар беше много важно да се знае, тъй като ставаше дума наистина за много

тежко болни, с които беше злоупотребявано. Така, че в Етичния кодекс вие ще видите, че не могат да бъдат използвани такива скрити средства за заснемане, без съответната страна да бъде уведомена затова, но ние го оправдахме в случая, тъй като наистина беше направено в обществен интерес.

Повечето от нарушенията са свързани с изисквания за предоставянето на достоверна и точна информация на обществеността. Значи това са членовете от 1.1.2. до 1.1.6., където се казва, че журналистите трябва да предоставят на аудиторията точна и проверена информация и няма преднамерено да скриват и изопачават факти, няма да подвеждат обществото, ясно ще посочват когато са използвани манипулирани текстове, документи, картина и звук, ще правят ясно разграничение между коментари и факти, ще гарантират, че при отразяването на спорове всички засегнати страни са имали възможността да представят своята позиция. Това са общо взето типът разпоредби, по които сме се движели в Комисията по етика в електронните медии.

Но да преминем към въпроса, за който сме се събрали днес тука. Проектът, който ни е събрал, цели укрепване на капацитета на самия Национален съвет – има нова стратегия за работа на фондация, бяха направени много анализи за дейността и бъдещата й работа. Един от акцентите в това отношение е подобряването на взаимодействието между медиите и неправителствените организации от една страна, и между медиите и местната власт от друга, и това е темата, по която са организираните тези регионални срещи и кръгли маси. Това, което искаме да постигнем е да направим нещо като диагноза, одит на настоящото ниво, в смисъл разбира се основано на опита на тук присъстващите, настоящото ниво на взаимодействие между медиите и съответните НПО или администрация, и също така видим въз основа на този одит, на тази картинка или на тази диагноза какво в крайна сметка би могло да бъде направено, за да се подобри това взаимодействие.

Важно ни е да знаем, ако сте медия какво ви е впечатлението за работата с неправителствените организации и адмистрацията, и важно ли е това за вас и вашата работа, за да може този ценностен момент да го имаме предвид. Същото важи и за НПО-сектора и администрацията, но тези неща ще ги изясняваме и в работата в малки групи.

Илко Йорданов: Завършил съм журналистика и политология в СУ. Имам известен, макар и скромен стаж в различни медии - електронни радио и телевизия. Мога да кажа, че съм бил и от другата страна на бариерата при публичната администрация. Известно време съм работил

като специалист за връзки с обществеността, а също така съм изкушен от изследванията на медиите. Правя една докторантура във Факултета по журналистика по европейска интеграция и журналистика, която се надявам някой ден да даде добър плод чрез моя труд, но засега съм я отложил. Както Ася вече каза, аз ще работя в групата с представителите на публичната администрация. За мен ще бъде много важно всеки да успее да си тръгне оттук с нещичко поне много важно за него. И мисля, че имаме уникален шанс да направим това в рамките на днешния ден, защото първо, съгласете се, рядко са възможностите, в които се събираме целенасочено да рефлектираме върху взаимоотношенията между тези три типа институции. Говоря не за ежедневните контакти, които се случват постоянно. Те се поддържат дори по неформален начин, струва ми се много добре между медиите, публичната администрация и неправителствените организации, но въпреки това мисля, че е много важно да се опитаме целенасочено да проблематизираме връзките и да видим какво може да се промени към по-добро. Така, че се надявам всеки от нас да вземе някаква идея затова какво може да прави по-добре в работата си. Специално за моята група на публичната администрация ще се радвам много ако всеки успее да купи нещо от колегите си. Това е и другата голяма цел - да успеем да обменим опит на добри практики във взаимодействията с медиите. Но въпреки това искам да кажа, че това е и едно доста сериозно алтруистично усилие от наша страна. Ние сме тук да пожертваме част от времето си, за да подобрим не само собствената си работа, но надяваме се, и работата на редица други колеги, както Ася каза. Вярвам, че продуктът, който произведем, ще достигне до повече хора и те ще могат да се ползват от резултатите от тези анализи. Така, че накратко това са моите очаквания.

Гриша Камбуров: Работя за “Абро”. Всички знаете какво е “Абро”. Имам честта да работя за тази организация вече 5 години и половина в областта на медиите, неправителствения сектор и администрацията. Това е един доста амбициозен проект на Фондацията, с който тя си е поставила за цел укрепването на структурата на гражданското общество в областта на медийната политика. Създаването преди година и половина, преди две години на Националния съвет за журналистическа етика беше една от първите стъпки и белези пред нашето общество, че тази сфера на обществения живот е готова сама да се регулира. Толкова, доколкото при електронните медии има някаква регулация през Закона за радиото и телевизията и другите такива закони, които регулират дейността на този вид медии, регулация на СЕМ, неговия мониторинг, това че всеки

един може да сезира СЕМ за дадено предаване и СЕМ да речем да накаже телевизията. Дотук добре, обаче със създаването на Националния съвет за журналистическа етика - още веднъж казвам това - медиите показаха, че са готови сами да се регулират, защото си представете в този бизнес всички са конкуренти, всички са върли конкуренти, но те показаха, че за тях печалбата и аудиторията не са на първо място, те показаха, че са готови да прилагат и високи морални ценности. Ето затова ние подкрепихме още от самото начало разписването на Етинчния кодекс, създаването на тези комисии и до ден днешен поддържаме тяхната дейност и вярваме, че и занапред те ще продължат успешно да се развиват. И мисля, че докато сме още на тези въвеждащи слова искам да призова всеки един от вас в тази зала, а вие съответно и вашите колеги ежедневно, ежечасно, ежеминутно в момента, в който имате нужда, обръщайте се към Националния съвет за журналистическа етика с отделните казуси, които се случват. Дай Боже те да са все по-малки. Дай Боже медийната среда сама да започне да отсява кое е правилно, кое е неправилно и да не се натъкваме на ужасяващи казуси като с телевизия "Скат". Дано те да бъдат все по-малко и по-малко. Предполагам, че всички снощи сте гледали "Шоуто на Слави" и случващото се в момента.

Ася Кавръкова: Длъжна съм да вметна нещо за телевизия "Скат"... Вярно е, че имаше много жалби срещу тях. Аз не се наемам по никакъв начин да коментирам тяхното съдържание. Това, което мога да кажа е, че те за мен са супер автентични, но трябва да кажа и друго - че телевизия "Скат" е телевизията, която три години подред си тръгва с най-много награди от фестивала "Българската Европа" в Русе. Значи в тази телевизия се правят и предавания, не говоря за Волен Сидеров, които имат невероятна журналистическа стойност. "Скат" са много интересни като феномен на българския медиен пазар и според мен заслужават да бъдат анализирани сами по себе си, но не съм чувала някой да се е ангажирал с такъв анализ.

Даниела Ковачева, "Дарик радио", Пловдив: Буквално три месеца съм в екипа на радиото. Много ми харесва. До момента в работата с администрацията съм имала по-скоро добра комуникация.

Екатерина Терзиева, журналист в "24 часа": Работя професията на журналист от 16 години и мога да кажа, че това, което се случва в момента по отношение на работата с неправителствения сектор, на администрацията е нещо, за което не можехме да си мечтаем в началото, защото повечето от организациите от обществения сектор бяха капсулирани, информация не се даваше. Хората се страхуваха от журналисти.

Мога да кажа, че в последните няколко години неправителствените организации, като че ли се отвориха към журналисти. Проблемът е в това, че се налага ние да търсим тази информация, да насочваме техния фокус на внимание към важни неща, а много от неправителствените организации в Пловдив правят интересни неща. Трябва да кажем, че най-активни в работата си с медии са неправителствени организации, свързани с домашно насилие и права на жените. Те успяват добре да се презентират сами, докато НПО-та, които работят с етноси и социално изолирани групи от хора, като че ли са по-затворени. Те, обаче нямат проблем да комуникират с нас тогава, когато ние ги потърсим. Сякаш, обаче не умеят да представят добре дейността си. По отношение на администрацията нещата през последните 2-3 години вече са много различни. Там има добре обучени екипи от PR и пресотдели, които знаят какво правят и смятам, че комуникацията е много добра.

Даниела Сабашева, ТВ SAT: Преди 4-5 месеца бях в "Дарик". Преди това в "Дарик"-Сливен. Аз съм от 1 година в Пловдив. 15 години съм работила в Сливен, последната 1 година в Пловдив, така че мога да правя много сравнения между Сливен-Ямбол този регион и региона тук. Не мога да правя сравнение на работата на администрацията преди 1 година, в смисъл за периода, който не съм била тук, но това, което ми прави впечатление, откакто съм тук е, че наистина с PR се работи много добре, а и не само с PR. Не знам на какво се дължи? Предполагам, че се дължи и на това, че с времето вече хората се научиха да работят с журналисти и знаят, че те им помагат по някакъв начин. Хубаво би било да се научат да работят и с граждани по същия начин, за да не се стига до случаите, за които четем в програма "Достъп до информация".

Що се отнася до неправителствени организации аз искам да подкрепя колежката, наистина тези, които работят поне в Пловдив с хората, претърпели насилие - тук има една фондация "Дивас" – с тях се работи много добре. Що се отнася до етническите организации в Пловдив, аз поне медийно почти не съм ги виждала. В Сливен въобще не е така. Там, понеже Сливен е известен като град с голяма ромска общност, макар че и в Пловдив има такава, НПО-тата са много активни.

Дора Милева, специалист "Култура", Крумовград, Кърджалийска област: В работата си се стремя да подавам информация към медиите за случващото се в общината.

Галина Стефанова, пр на областния управител на Кърджали: Имам, обаче опит и в журналистиката, защото съм и действащ журналист и смятам, че това е доста важно за добрата работа и сътрудничеството.

Катрин Гудман, Областна администрация, Пловдив: Нещата в администрациите са много променени в последните години. Вероятно се дължи и на това, че има много млади хора. При нас например средната възраст на експертите е между 25 и 35 години. Малко са тези, които са на друга възраст, те са в отдел "Държавна собственост". Мисля, че работим добре с медиите и има какво още да направим, защото нашата работа не е свързана само с това да даваме гласност какво прави областният управител, а какво прави администрацията, а тя повярвайте ми прави много неща и в нас е топката да покажем какво прави. В противен случай хората остават с впечатление, че това са едни институции никому ненужни, които един господ знае защо съществуват все още. Това не е истина.

Започвайки работа в областна администрация бях експерт по етнически въпроси, култура и образование. В момента съм главен експерт европейска интеграция, протокол съм на областния управител и изпълнявам длъжността PR също. Та аз имам теория какво се случи в Пловдив с етническите организации. Дълго време бях секретар на Съвета по етнически въпроси, също имам впечатление какво се случва с читалищата, тъй като съм председател на Областният читалищен съвет, в който членуват 204 регистрирани читалища от нашата област. Там също има много още какво да се прави, но мисля, че нещата вървят добре.

Веселина Стоянова, връзки с обществеността на район "Източен", Пловдив: Това е може би най-интересният район на територията – тук е "Столипиново". Аз също си имам своя теория за отвореността на етническите НПО-та, вече две години работя в този район и започнах да опознавам хората отвърте в квартала. Интересното е, че там всеки трети има регистрирана фондация и е лидер, припознава се като такъв, но е много трудно ние да припознаем истински работещите фондации. Това определено е най-трудното, но така трупаме опит. Във връзките с колегите си журналисти нямаме проблеми, може би защото ръководството е отворено към медиитеА знаете добре, че доколко един PR е отворен с колегите зависи и от ръководителя му.

Атанаска Пърпулева, главен редактор на в-к "Строителство и имоти": От 14 години съм в печатните медии. В последните години има доста сериозна разлика по отношение на работата в администрацията. Използвам възможността да благодаря на колегите PR, защото в нашата работа е изключително важно максималната комуникация с тях.

Велчо Кръстев, представлява ромско сдружение: В сдружението членуват цигани-занаятчии с различна специализация, с различна групова принадлежност. Сружението е от Стара Загора, регионално сдруже-

ние на ромите-занаятчии. “Технитари” се казва. Продукт на сдружението са няколко монографии в областта на ромската идентичност и включително джендър проблема при тях - “Пространство и граници на ромската жена”. “Технитари” стартира по ТВ-7 едно свое предаване за занаятите, за традиционните български занаяти и доколко те са цигански, доколко те са български и какво е мястото на всеки един етнос в тях и кои са ползвателите на тези занаяти и как те оцеляват в настоящия момент.

Уляна Кьосева: След конкурс от месец май 2000 г. до този момент заемам длъжността старши експерт пресаташе в общинска администрация в Стара Загора. А иначе уточнявам, че професията ми е журналист, защото съм завършила Факултета по журналистика в СУ и до 2000 г. съм работила в различни медии, както в София, така и в Стара Загора. Когато постъпих на работа един от колегите ми в общината каза: “А ние чухме за вас. Вие сте журналиста на общината, нали?”. И този въпрос няма да го забравя никога и досега приемам с голяма отговорност работата си в общината, точно защото професионалното образование по журналистика и работата ми като журналист ми дава този поглед върху нещата - да ги видя така, както искат да ги видят колегите ми от медиите и така както е най-добре да излязат за хората.

Добромира Петрова: Аз съм от Стара Загора и съм специалист “Връзки с обществеността” към една неправителствена организация - сдружение “Самаряни”. Смятам, че комуникацията с местната управа, и в частност с община Стара Загора, е много добра. Понякога срещам затруднение, когато информирам колегите от местните печатни и електронни медии за предстоящо събитие, което например е свързано с деца с увреждания, тъй като тази тема е малко по-специфична и не винаги е позволено те да бъдат заснимани. Това ще ми бъде много интересно да го коментираме, защото наистина тази тема е много, много специфична.

Диана Димова, изпълнителен директор на “Самаряни”: За първи път получаваме покана за подобен семинар. Иска ми се да обсъдим една статия на Светлозар Стоянов - “Диагноза фабрично увредени”, която разбуни духовете в Стара Загора. Статията е на един казанлъшки журналист от в-к “Искра” от 22 август. Изключително много се надяваме на вашия опит и експертиза, за да ни дадете някаква насока какво ние като организация бихме могли да предприемем в тази насока. Нашите основни затруднения са как да ангажираме и да въвлечем медиите да отразяват нашата дейност, която в последните години изключително много се разрасна. Ние имаме 5 социални центъра. Основно подкрепяме деца и семейства в риск. Комплексът за социални услуги се управлява от ор-

ганизацията, така че затрудненията ни са как да не показваме хората, когато клиентите ни не желаят да бъдат снимани и да предоставят лични данни за своята самоличност или история.

Георги Аврамов: Представител съм на Пловдивската митрополия, в отдел "Култура и просвета" и се занимавам главно с учащи се. Срещам трудности в контакта си с медиите и това е, за което ми се иска да говорим.

Модератор: Предстои ни да обменим идеи, идващи от различните фокус групи.

Представител на НПО-групата: На въпроса какви са целите относно съществуващата практика на взаимодействие между НПО и медиите в съответния регион, констатирахме, че трябва да се даде гласност на проблемите, по които работи определена неправителствена организация и да се изгради един по-задълбочен механизъм за отразяване на социалните въпроси и на темите, с които се занимаваме във връзка с гражданското общество, рискови групи или вече в зависимост от самата неправителствена организация. Що се отнася до механизмите, смятаме, че най-добрият механизъм да стигнем до колегите от различните медии е да изпратим прессъобщение на PR-а на общината и това прессъобщение да бъде качено на страницата на общината, защото така журналистите проявяват по-голям интерес. Друг механизъм, който използваме е разпращането на съобщението до всички медии. Личните контакти са също един много добър механизъм. Оказа се на практика, че винаги е добре, когато се познаваш по-отблизо с даден журналист и по този начин той е заинтересован повече по темата, подава ръка и отразява събитията. На въпроса резултати от взаимодействието сме отбелязали, че резултатите от взаимодействието между НПО и местните медии са противоречиви. Постига се успех за организацията, но не и за самата мисия, която е по-дългосрочна и това, което самите ние като представители на НПО целим, е наистина да се хване самата мисия на организацията и да се отразява дългосрочно дейността, за да може всичко, което правим в полза на обществото да стигне до това общество и да бъде забелязано от обществото. Понякога се получава, че правим PR на организацията си, но ефектът за целевата група не винаги е положителен, тъй като различните колеги журналисти понякога си пречупват чутото през тяхната призма и в един момент материалът, който се получава във вестника е различен от това, което ние сме искали да представим. По отношение на това как оценяваме съществуващото взаимодействие между НПО и медиите ние заедно в групата стигнахме до извода, че като цяло медиите

познават различните неправителствени организации. Понякога взаимодействието е много добро, понякога не дотам, но като цяло системата според нас е работеща, в правилна посока сме, информираме журналистите, те проявяват интерес и нещата се случват добре. Лошото е, че стигнахме до извода, че поне три години трябва да има утвърждаване на определена организация, тя да е работила активно поне три години, за да бъде припозната от медиите и те някакси да имат доверие на самата организация, да знаят, че работи, че не е от един вид, който понякога се появява, изпълнява даден проект, след което изчезва завинаги и никой нищо повече не чува за тази организация. Тези сдружения, които нямат ясна визия влияят много зле на общия образ на НПО-тата като цяло. Моментът с политическата ни независимост също е много важен и смятаме, че една неправителствена организация не трябва да има някакви залитания към определена политическа партия, защото за нейното име и за нейно добро е да бъде независима.

Даваме си сметка, че ние също добре трябва да знаем как работи една медия. Тук стигнахме до извода, че трябва много добре да знаем механизмите на отделните медии - печатна, електронна и съответно трябва да следим сроковете, да знаем кога да изпращаме прессъобщения, кога да ги информираме, да бъде навреме, така че да могат те да реагират, да могат да го включат в своя график. Сроковете също са много важни.

Имаме и няколко препоръки. Да се организират, ако е възможно, периодични срещи между специалиста “връзки с обществеността” от неправителствената организация и представители на медиите, които са от града, в който работи неправителствената организаци. Като целта на тези срещи е да бъде по-скоро самите журналисти да дадат нещо като обратна връзка на нас специалистите “връзки с обществеността” как те виждат нещата, дали е добре за тях начинът, по който ние им изпращаме информацията; дали няма някакъв друг начин, който е в тяхното съзнание и ние не го знаем и така самият работен процес да стане все по-добър, ясен и полезен за всички.

Представител на пр-специалистите: Искам да започна със силните страни, които откроихме в нашата съвместна работа. Ние сме взаимносвързани определено. Определено зависим от вас и чрез вас нашите ръководители най-добре виждат постигнатото от нас. Смеем да твърдим, че донякъде в дълбока степен сме се постарали да определим спецификата на всяка една от медиите, да се съобразим с графиците и с потребностите и приоритетите в нейната работа. Също мислим, че личните контакти, които сме създали са добри и имат основна връзка в нашата работа и

са много важни, но в същото време си зададохме и някакви въпроси, на които даже ще ви помолим и вие да отговорите. Доколко тези контакти плюс или минус влияят добре или зле на нашата работа и докъде трябва да се ограничават тези контакти?

Къде са трудностите?

Журналистите все още мисля, че ни приемат като бариера, човекът на пропуска, който пропуска информацията, а хората от администрацията приемат журналистите ако не за враг, някои директно ги мислят за враг, други ги мислят като необходимото зло, други ги мислят като критикарите, трети ги мислят като хората, които непременно изкривяват информацията, т.е. не трябва да тръгваме с предразсъдъци един към друг.

Квалификацията е една от слабостите, която не достига и на двете гилдии. Появяват се много често случайни хора, възрастовият праг пада, с него и професионализмът, пада и нивото на обща култура и грамотност. И на двете гилдии не им стига време. Времето притиска журналистите със срокове, в които трябва да си подадат информацията. Времето на нас не ни стига, защото ако е голяма администрацията се работи с много хора и на нас също ни е трудно да ви я доставим изключително бързо, на момента, от вчера за днес, от днес за вчера и така. Мисля, че имаме да запълваме дефицити на недоверие. Дълго време, повярвайте ми, би ми отнело да обясня на 350 човека администрация как е най-добре събитията да се случват по-рано, за да ги има на другия ден в медиите, как е хубаво да отговарят на минутата, ако не какъв учтив отговор да дадат и да кажат ще ви се обадим след пет минути и това да стане.

Какво бихме искали да променим?

PR-кадрите имат нужда от повишаване на квалификацията. Всички имаме нужда да не забравяме колко важни са професионалните правила и стандартите за работа, колко е важен личният контакт с медиите, макар че той може да бъде разглеждан и като плюс, и като минус. И как да направим така, че хората, за които работим, да ни чуват, да ни слушат. Да не забравяме, че PR-те пазят хляба си и са зависими и от политиката и политическата сила на шефа си, така че текучеството и мандатността на PR-те също е в голям минус. Говорихме и за текучеството в журналистиката, затова колко е важно да се правят и тренинги за журналисти, но не онези екскурзии за журналисти и да не се питаме кой пътува с министъра всеки път. Дали разглезихме журналистите? Така или иначе говорихме, че медиите са вид канал за информация, но и част от правенето на политика. Говорихме и за нашите местни проблеми и за разграничението, което непрекъснато се прави между софийските медии и другите медии,

които в никакъв случай не са по-слаби. Журналистите не са независими, медиите не са независими. Публичните са зависими от политически лобита, частните от интереси, журналистите много често прескачат PR-те и общуват директно с политиците.

Бихме искали да инициираме по някакъв начин общи срещи, на които да си говорим затова кои сме ние, как работят нашите организации и от каква информация имате нужда. Това е много важно.

Представител на журналистите: Разбира се, необходимостта от взаимодействие, специално за администрацията говоря, е взаимна изгода - и за нас и за администрацията. Администрацията има да каже нещо, ние искаме да го напишем и да информираме нашите слушатели, зрители, читатели. Това, което нас ни притеснява, може би сме повече пловдивски журналисти затова говорихме за това, но то се случва и в други градове, е конфликтът на интереси при PR-те в администрациите. Много често PR са едновременно и журналисти, действащи в медии. Това се случва и в Пловдив. Мога да посоча няколко примера. Това се случва и в по-малките градове. Със сигурност е така и в Стара Загора и в Кърджали, и къде ли не още. За нас това е конфликт на интереси, защото не може да си журналист и едновременно да си PR. Дотолкова, доколкото аз ако бях на мястото на тези PR съответно щях да обгрижвам първо своята медия, а след това всички останали, което е съвсем нормално.

Другото е, че наистина целта на медиите не е да се харесат на областния управител, на кмета или на който и да е. Разбира се, ние имаме комуникация с PR-те и с тях работим много добре. Проблемът е, обаче, че ние не се опитваме да се харесаме на техните началници и ако ги критикуваме, това е, защото така мислим. Казвате, че медиите не са независими, но това не зависи само от това кой притежава медията, но и от журналистите в тях. Така, че ако журналистът е свободен и се чувства независим той ще каже това, което мисли, пък да става каквото ще.

Говорихме и за квалификацията на PR-те. На практика много от тях наистина не са PR, в смисъл професионални PR. Те са журналисти. Може би някои от тях се занимават с култура. Може би им идва отвътре PR и го вършат добре, но за съжаление квалификацията е по-слаба напоследък. Спомням си, че имаше едни курсове за областни PR навремето и за общински, в които ги обучаваха как да работят с медиите. Сега не знам дали има такива и не знам общинските PR примерно от Пловдив дали са обучавани въобще.

Няма да подмина и въпроса за професионализма на журналистите. При нас много често се случва някой да бъде хванат от улицата и да бъде

хвърлен в медиите, но журналистът или го може или не го може. Ако не го може, след първите 6 месеца той просто остава извън борда. Самите PR също знаят с кого работят добре и кой ще им свърши добра работа, така че си мисля, че и това е важно. Медиите знаят каква е функцията на администрацията, знаят какво правят PR-те, знаят какво правят повечето хора и знаят кого да потърсят и знаят кой е точният човек.

От НПО-тата очакваме отваряне към работата с медиите. Малко са тези неправителствени организации, които са уредили въпроса дали чрез контакти по телефона, в които те съобщават за някакви техни инициативи, спечелени проекти, дали чрез електронни съобщения. Има една организация, която прави месечен бюлетин и знам, че на колегите той е много полезен, но повечете неправителствени организации са капсулирани и сякаш тяхната дейност се изчерпва с това да пишат проекти, да печелят проекти и след това да кандидатстват за поредния проект. Обществото не знае какво всъщност вършат те. Ние сме техният посредник и затова имаме нужда те да се отворят към нас без да се притесняват от неточна интерпретация. В този смисъл си позволяваме да дадем една препоръка на хората, които работят в неправителствения сектор, когато все пак решите да работите с медиите, избягвайте институционалния език. Един журналист е заринат от прессъобщения, информации, e-mail и телефонни обаждания. Особено работата в ежедневник или електронна медия не му дава възможност да обръща твърде голямо внимание на всяко едно писмо или обаждане. Ако видиш един тежък, тромав, брюкселски език просто много често тези съобщения се пропускат, защото се търси новина, защото емисията или изданието трябва да бъдат интересни. А информацията трябва да е достъпна за широката публика. А наш дълг трябва да е да помогнем те да възпитат у себе си доверие към нас. Това би могло да стане чрез определен тип редакционна политика или чрез т. нар. ресорен журналист, който да намери начин да контактува по-тясно с този тип сдружения, но определено трябва да се работи двустранно.

И последно, което искам да отбележа. Някои организации, които са свързани тясно с бизнеса, пускат прессъобщения, които имат често рекламен характер. Дори да има нещо, което да касае наемане на работна ръка или някаква голяма инвестиция или някакъв сериозен проект със значителна важност за обществото, този рекламен език кара колегите от електронните медии да пропуснат съобщението, защото вие знаете, че там има много строги забрани по отношение на рекламата. Във вестниците не е точно така, но въпреки това е добре този език да се избягва.

Дария Карапеткова, ЗА ЕДИН ЕТИЧЕН КАЗУС И НЕГОВОТО МЕДИЙНО ОТРАЗЯВАНЕ

Темата на моето изказване, която е обявена в програмата, е доста обща и абстрактна и веднага бързам да я конкретизирам. Това, за което ще говоря пред вас днес и което се надявам да предизвика вашия интерес, е така наречената Савойска афера от преди две години. Това беше един голям медиен скандал, в който беше замесено името на Виктор Емануил Савойски, на Симеон Сакскобургготски и по тази причина и на България. Този проблем смятам за етичен най-малко по две причини. Първата е, че се оказа, че едно от основните средства за разобличаване на едно предполагаемо престъпление, което после в Италия беше потулено по ред причини (ще стигнем и до това), беше използването на разпечатки от телефонни разговори между хора, които са били подслушвани от италианските разузнавателни служби. Тези разпечатки от телефонни разговори бяха извадени на показ от медиите, бяха много нашироко коментирани и получиха международен отзвук особено у нас, поради намесването на името на България и на дълбоко познати за нашия обществен живот фигури. Освен това начинът, по който разпечатките се разпространиха у нас под формата на превод, беше интересен лично за мен като човек, който се занимава по-специално с италиански език и също така и с превод, тъй като ще видите, че преводът достигна до българския читател в най-различни, причудливи и до голяма степен забавни форми. Но нека да разгледаме първо едната, етичната страна на въпроса. Когато през юни 2006 г. избухна този скандал, в дъното му стоеше прочутият за Италия прокурор Джон Удкок. Името е измамно, тъй като майка му е неаполитанка и той всъщност живее и работи в Италия. Той понася редовно обвинения в това, че организира зрелищни процеси с, по думите на много негови хулители, скалъпени обвинителни актове, скалъпени обвинения и много съмнителни начини за набиране на улики и доказателства срещу личностите, които той е “нарочил”. Казвам нарочил, тъй като мнозина откриват едно обезпокоително повтарящо се явление в неговите обвинения, а именно, че те са насочени обикновено към известни личности, хора, които по някакъв начин вълнуват общественото мнение. Когато той събра някакви доказателства по тази афера, използва нашироко разпечатките от телефонни разговори, които бяха подслушани

и изкарани в пресата. За какво ставаше въпрос в тази Савойска афера? Тази част, която засягаше България, имаше общо с т.нар. царска болница, за която доста време се говореше и в крайна сметка въпросът приключи след отшумяването на скандала. Твърдеше се, че са замесени и телекомуникационни сделки, а също така и сделки със самолетни превозвачи. Всичко това влизаше нашироко в обвинителните актове, но после не беше особено много доказано. Както ще видите, действащите лица в тези разговори са Виктор Емануил Савойски и бизнесменът Пиер Паоло Черани, който се оказва основен негов бизнеспартньор. В тази си част, която засяга България и Симеон Сакскобургготски, разговорите свидетелстват предимно затова как той е обещал, но не е свършил нещо и как те са разчитали, но не е станало нищо, което автоматически съдейства за отпадане на каквито и да било обвинения. Разпечатките на телефонните разговори представляваха нещо такова (виж приложението), с доста подробно указване на часове, телефонни номера, дати, в които са проведени разговорите. Това, което имате пред вас, представлява нещо като колаж от оригинални откъси от текста в тези разпечатки, които впрочем пристигаха по факса в България с всички възможни белези на сериозен обвинителен документ, със сиглата на съдията по предварителното следствие по това дело, всички най-съществени и най-сериозни чисто технически подробности относно това къде липсват думи, къде не е чуто добре и т.н., което по принцип е много интересно. Колажът включва и преводните версии, които се появиха в българския печат по страниците на няколко български всекидневника, които аз за по-етично съм кръстила вестник 1, вестник 2 и вестник 3, и те ще ни помогнат да сравним това, което българският читател прочете и видя. Ще се зачудите как съм получила самите разпечатки в техния оригинален вид. Един от големите всекидневници, който не съм цитирала тук, тъй като той не представлява интерес с оглед превода на текстовете, ме повика да преведа тези разпечатки в частта, която засяга България. Това се случи един ден след първоначалното избухване на скандала, когато вече някои от най-бързите наши всекидневници бяха публикували обширни откъси от тях. Какво се получи в случая? Първо, трябваше да се действа много бързо, независимо че преводът гълта техническо време в ситуация, в която е много важно да се публикуват точни преводни материали, тъй като това може да бъде използвано и като основание за градене на хипотези. Освен това, както ще видите по-нататък, в много от вестниците материалите, които бяха извадени в преводна форма, бяха колкото различни един от друг, толкова различни и от оригинала, което доведе до изключително проти-

воречиви тълкувания на събитието като такова, понеже се създава погрешна представа за същността на провинението и за същността на самото събитие. Когато човек е в ролята на преводач, който не тълкува, а просто улеснява достъпа до някаква информация в писмен вид, това е особено важно, тъй като колегите журналисти после се опитват да хванат ядката на скандала, същественото от проблема, и много често то намира място в подзаглавие или заглавие. Когато те са грешни, се полу-

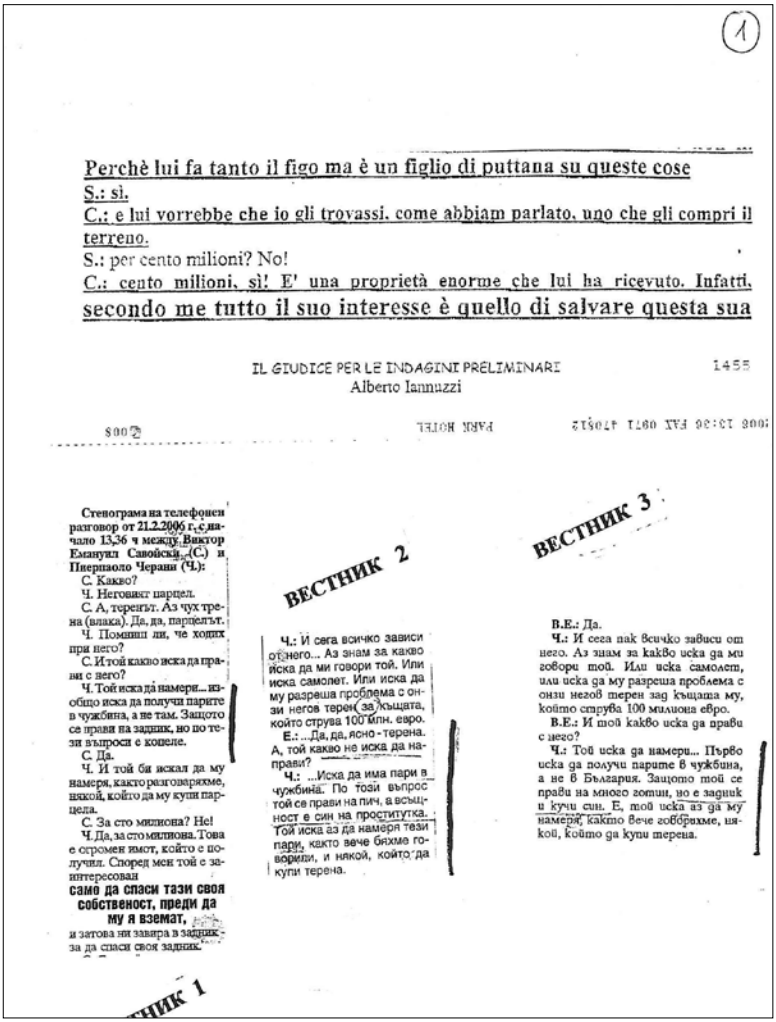

(1)

Perchè lui fa tanto il figo ma è un figlio di puttana su queste cose

S.: sì.

C.: e lui vorrebbe che io gli trovassi, come abbiam parlato, uno che gli compri il terreno.

S.: per cento milioni? No!

C.: cento milioni, sì! E' una proprietà enorme che lui ha ricevuto. Infatti, secondo me tutto il suo interesse è quello di salvare questa sua

IL GIUDICE PER LE INDAGINI PRELIMINARI 1455

Alberto Iannuzzi

Стенограма на телефонен разговор от 21.2.2006 г. с начало 13,36 ч между Виктор Емануил Савойски (С.) и Пиерпаоло Черани (Ч.):

С. Какво?

Ч. Неговият парцел.

С. А, теренът. Аз чух трена (влака). Да, да, парцелът.

Ч. Помниш ли, че ходих при него?

С. И той какво иска да прави с него?

Ч. Той иска да намери... изобщо иска да получи парите в чужбина, а не там. Защото се прави на задник, но по тези въпроси е копеле.

С. Да.

Ч. И той би искал да му намеря, както разговаряхме, някой, който да му купи парцела.

С. За сто милиона? Не!

Ч. Да, за сто милиона. Това е огромен имот, който е получил. Според мен той е заинтересован

само да спаси тази своя собственост, преди да му я вземат,

и затова ни завира в задник - за да спаси своя задник.

ВЕСТНИК 1

ВЕСТНИК 2

Ч.: И сега всичко зависи от него... Аз знам за какво иска да ми говори той. Или иска самолет. Или иска да му разреша проблема с онзи негов терен за къщата, който струва 100 млн. евро.

Е.: ...Да, да, ясно - терена. А, той какво не иска да направи?

Ч.: ...Иска да има пари в чужбина. По този въпрос той се прави на пич, а всъщност е син на проститутка. Той иска аз да намеря тези пари, както вече бяхме говорили, и някой, който да купи терена.

ВЕСТНИК 3

В.Е.: Да.

Ч.: И сега пак всичко зависи от него. Аз знам за какво иска да ми говори той. Или иска самолет, или иска да му разреша проблема с онзи негов терен зад къщата му, който струва 100 милиона евро.

В.Е.: И той какво иска да прави с него?

Ч.: Той иска да намери... Първо иска да получи парите в чужбина, а не в България. Защото той се прави на много готин, но е задник и кучи син. Е, той иска аз да му намеря, както вече говорихме, някой, който да купи терена.

чава неприятно подвеждане на читателите и тласкане в погрешна посока на самия журналист, който ползва тези материали. Ако се използват преводни текстове в журналистическата сфера, много често те попадат при своите ползватели в една крайна форма, в която читателят се доверява изцяло на това, което му е поднесено. Затова почти винаги ние четем нещо, което е одобрено и дадено за печат във формата, която е счетена за задоволителна от човека, който обработва материалите. Невинаги обаче това би се оказало окончателният и най-добрият вариант или версия, ако имахме възможност да сравним оригиналните текстове, с които се работи. Когато се получи такава възможност, става много интересно. Разбира се, в голяма част от случаите те са коректно предадени и слава Богу, че е така, но в случаи, в които се търси по-скоро сензацията, по-скоро някакъв на моменти евтин скандал, това може да доведе до неприятни несъответствия, които имат своята етична страна. Можете да видите в текстовете пред вас, които съм номерирала за ваше улеснение, горе-долу какъв е характерът на текстовете, които бяха извадени на по-

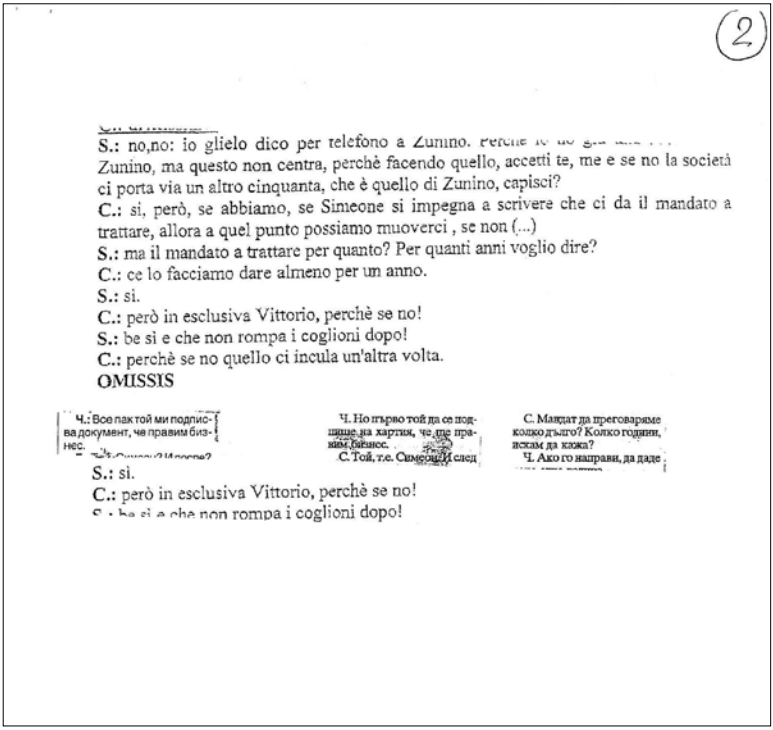

(2)

S.: no,no: io glielo dico per telefono a Zunino. Perché [illegible]
Zunino, ma questo non centra, perchè facendo quello, accetti te, me e se no la società ci porta via un altro cinquanta, che è quello di Zunino, capisci?
C.: si, però, se abbiamo, se Simeone si impegna a scrivere che ci da il mandato a trattare, allora a quel punto possiamo muoverci , se non (...)
S.: ma il mandato a trattare per quanto? Per quanti anni voglio dire?
C.: ce lo facciamo dare almeno per un anno.
S.: si.
C.: però in esclusiva Vittorio, perchè se no!
S.: be si e che non rompa i coglioni dopo!
C.: perchè se no quello ci incula un'altra volta.
OMISSIS

Ч.: Все пак той ми подписва документ, че правим бизнес.

Ч. Но първо той да се подпише на картите, че ще правим бизнес.
С. Той, т.е. Симеон? И после?

С. Мандат да преговаряме колко дълго? Колко години, искам да кажа?
Ч. Ако го направи, да даде

S.: si.
C.: però in esclusiva Vittorio, perchè se no!
S.: be si e che non rompa i coglioni dopo!

каз. Тук става въпрос за разговори между благородник, така или иначе един от наследниците на италианската кралска корона, макар и вече без реални надежди, и един бизнесмен със солидни позиции в италианския обществен живот. Нивото на тези разговори и тяхната тематика предизвикаха обширни коментари в читателското пространство навремето, през 2006 г., защото доведоха до много противоречиви и странни изводи относно тези социални прослойки, от една страна, и тези обществени фигури, от друга. Още от пръв поглед се забелязва, че става дума за един доста нецензурен език. Това, което сега тепърва ще прочетем и цитираме, е малко по-нецензурно, отколкото би ми се искало, но то е типична илюстрация за един до голяма степен некоректен начин за предаване на фактите. Виждате разпечатка от съдържанието на телефонен разговор от съответните дати между споменатите събеседници. Дискутират се три елемента от тази крупна корупционна сделка, така наречена и подозирана за такава, които засягат построяването на една детска болница, чиито проекторазходи още тогава надхвърляха многократно реалните и затова всъщност нейното построяване не беше одобрено. Така че това не се състоя и въпросът беше приключен. Освен това се обсъжда продажбата на един терен, който е трябвало да бъде пласиран възможно най-бързо с най-изгодни контрагенти и други странични въпроси, които свидетелстват за контактите между заинтересованите лица. Относно нецензурния език - той е много харесван в медиите, много търсен и много пикантен и съм съгласна, че той действително печели читатели. Но тук се получиха доста интересни наблюдения. Ще видите, че на първата страница - вестник 1, става въпрос за Симеон Сакскобургготски, който желае да продаде някакъв свой терен и в оригиналния текст се казва “той се прави на много готин, но всъщност по тези въпроси “голямо копеле”. Това фигурира във вестниците в следните варианти: “той се прави на задник, но по тези въпроси е копеле”. Това в първия вариант. Във втория – вестник 2 – “той се прави на пич, а всъщност е син на проститутка”. Вие много добре знаете на кого е син Симеон Сакскобургготски и това са реплики на човек, приближен на Виктор Емануил Савойски - на негов роднина. Абсурдно е да се кара един читател да мисли, че това нещо действително може да се появи в разговор между хора, които са директно свързани и не е възможно да разговарят по този начин. В третия вестник преводът най-много се доближава до истината – “той се прави на много готин, но е задник и кучи син”. Там е даден и бонус от преводача, но така или иначе се създава едно доста повратно впечатление. На втората страница от вашите копия се обсъжда една от сделките, които се планират в техните бизнес

взаимоотношения. Между двамата се разменя реплика, която горе-долу звучи така в оригиналния си вид – “искаме изключителните права по тази сделка, защото иначе...” и отговорът на тази реплика е: “Да, и да не досажда повече” (става въпрос за Симеон). Забележете как фигурира този текст в българските вестници. Вестник 1 казва: “Абе да, и ако не си счупят главите като глупаци”. Това е обяснимо, тъй като се превежда доста буквално и изразът на италиански е такъв, че може да доведе до подобен превод, но полученият вариант в българския вестник няма никакъв смисъл. Още повече се усъмняваме, когато видим друг вариант: “само че с изключително право, Виктор, защото иначе...”, и дотук добре. “Ами да, за да не ни срита топките после”. Както виждате, това е абсолютно неадекватно и подвеждащо съдържание, което за съжаление не отговаря на истината. След това, ако отворите на четвъртата страница, ще видите цитата, който обиколи челата на вестниците, който беше най-много цитиран в българския печат, защото ни засягаше най-болезнено. А именно разговорът между двамата, че ако сделката не стане, на стр. 4, вестник номер три – “Искам да те питам нещо - ако не го направим ние, кой ще го направи”, има се предвид цялата тази машинация и сделка. И след като става ясно, че никой друг, става въпрос за България, репликата е: “Значи това си остава една лайняна страна”. И ако минете един-два реда надолу, ще видите как продължава все в този стил. Това е, което се появи по челата на вестниците, отразили този проблем, и което беше доста неприятно от гледна точка на отношението, което се демонстрира към България. Ако се върнем на трета страница, ще получите доказателство в третата колонка при вестник 2 за един изключително некоректен превод, издаващ непознаване на българския език и подвеждане на аудиторията. В оригинала се пита: “ние имаме телефоните, самолетите и това... как му беше името, по дяволите”, а виждате как е преведено /стр.3, вестник 2/ - става въпрос за болницата, която така и не беше построена. Когато става въпрос за такъв вид лексика, тя може да бъде и достатъчно комична, и да създаде доста неприятно усещане у четящия, което да рефлектира в достоверността на самото издание. Защото когато се появят изказвания от типа на “чувствах се като шибан рогоносец”, което всъщност в оригинала е “почувствах се прецакан” в някаква ситуация, пак по думите на съответния събеседник, това подкопава доверието в изданието, което публикува такъв език и такова съдържание. Интересно за българските медии при превода на текста беше обстоятелство, за което ме питаха в крайна сметка какво се има предвид в разговора между двамата, когато отново на трета страница се казва: “Симеон беше по телефона изключи-

телно любезен към мен, той винаги се държи много приятелски, много възпитано и изобщо той е един пълен дупедавец". Това, което беше преведено в българските вестници, виждате най-долу на страницата, където се казва "той беше, както винаги досега, пълен гъзар". (смях) Толкова по повод нецензурните думи, които засягат този разговор, който впрочем предлага изключително голям набор от особености и нецензурните фрази и изрази са само част от тях. Когато отидох във вестника, който ме ангажира да превеждам, ме посрещнаха с въпроса - каква е тази саламу-

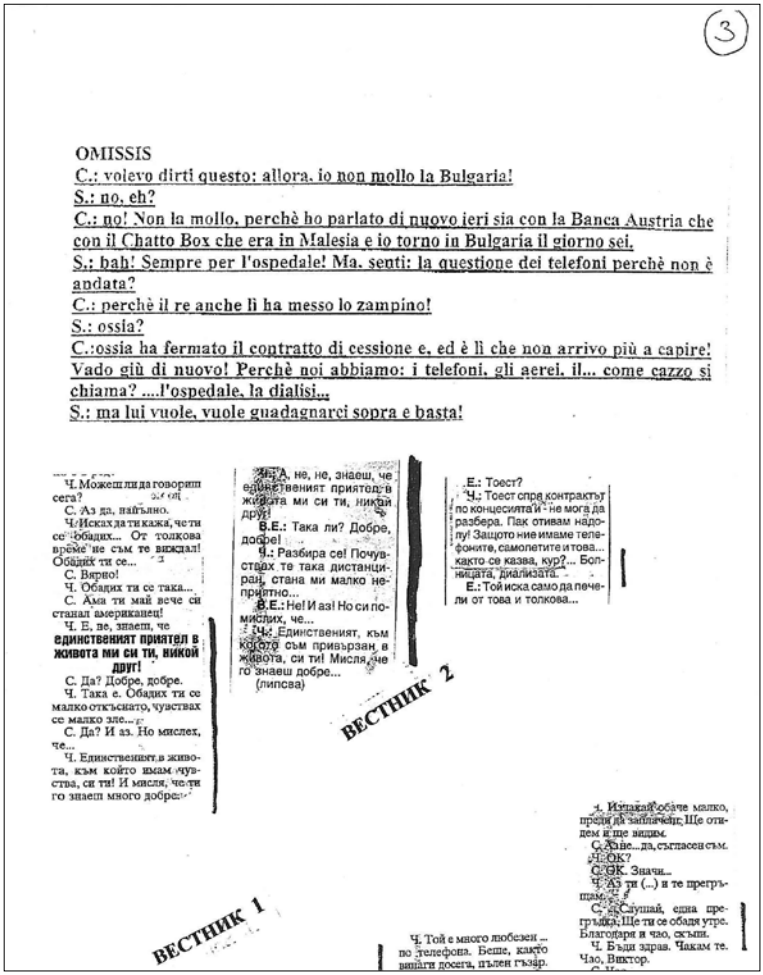

(3)

OMISSIS

C.: volevo dirti questo: allora, io non mollo la Bulgaria!

S.: no, eh?

C.: no! Non la mollo, perchè ho parlato di nuovo ieri sia con la Banca Austria che con il Chatto Box che era in Malesia e io torno in Bulgaria il giorno sei.

S.: bah! Sempre per l'ospedale! Ma, senti: la questione dei telefoni perchè non è andata?

C.: perchè il re anche lì ha messo lo zampino!

S.: ossia?

C.:ossia ha fermato il contratto di cessione e, ed è lì che non arrivo più a capire! Vado giù di nuovo! Perchè noi abbiamo: i telefoni, gli aerei, il... come cazzo si chiama? ....l'ospedale, la dialisi...

S.: ma lui vuole, vuole guadagnarci sopra e basta!

ВЕСТНИК 1

Ч. Можеш ли да говориш сега?
С. Аз да, най-вече.
Ч. Исках да ти кажа, че ти се обадих... От толкова време не съм те виждал! Обадих ти се...
С. Вярно!
Ч. Обадих ти се така...
С. Ама ти май вече си станал американец!
Ч. Е, не, знаеш, че **единственият приятел в живота ми си ти, никой друг!**
С. Да? Добре, добре.
Ч. Така е. Обадих ти се малко откъснато, чувствах се малко зле...
С. Да? И аз. Но мислех, че...
Ч. Единственият в живота, към който имам чувства, си ти! И мисля, че ти го знаеш много добре!

ВЕСТНИК 2

Ч.: А, не, не, знаеш, че единственият приятел в живота ми си ти, никой друг!
В.Е.: Така ли? Добре, добре!
Ч.: Разбира се! Почувствах те така дистанциран, стана ми малко неприятно...
В.Е.: Не! И аз! Но си помислих, че...
Ч.: Единственият, към когото съм привързан в живота, си ти! Мисля, че го знаеш добре...
(липсва)

Е.: Тоест?
Ч.: Тоест спря контрактът по концесията и не мога да разбера. Пак отивам надолу! Защото ние имаме телефоните, самолетите и това... както се казва, кур?... Болницата, диализата...
Е.: Той иска само да печели от това и толкова...

Ч. Той е много любезен ... по телефона. Беше, както винаги досега, пълен гъзар.

Ч. Изчакай обаче малко, преди да затвориш. Ще отидем и ще видим.
С. Аз не... да, съгласен съм.
Ч. ОК?
С. ОК. Значи...
Ч. Аз ти (...) и те прегръщам.
С. Слушай, една прегръдка. Ще ти се обадя утре. Благодаря и чао, скъпи.
Ч. Бъди здрав. Чакам те. Чао, Виктор.

ра? Това е на втора страница, където при вестник 2, посочен със стрелка, се казва – “Аз не се обадих на Симеон, защото исках спокойно да си поговорим с теб.- Я го сложи малко да отлежи в саламурата, така...”. И отговор “Да, ама аз няма да го оставя в саламурата, връщам се в България”. Тогава аз също бях много изненадана за каква саламура става въпрос. Всъщност се има предвид, че са искали да оставят техния събеседник да се пече на бавен огън, докато те измислят някаква стратегия по въпроса за сделките. Но това не е всичко. Когато става въпрос за по-конкретни факти, вече става неприятно. Ако продължим след саламурата, ще видите – “Ходих 30 пъти, ще отида и 31-и път”. Излиза, че той е отишъл 30 пъти в България. Питам се, ако това се използва за обвинителен акт, по какъв начин би могло да се отрази на хода на делото, и слава Богу, че не това са използваните материали за обвинителни актове, тъй като става въпрос всъщност за репликата на бизнесмена, че “като се е хванал на хорото, ще го играе”. Това е просто един идиоматичен израз, който е преведен буквално и подвежда до голяма степен читателя за смисъла. Същото може да се каже за реплики от типа на “Трябва да му се каже 24”, което всъщност е “Трябва да му кажем пет приказки по въпроса насаме” или пък абсолютно необяснима фраза като: “Ти ще ме оставиш ли да пропадна”, което всъщност означава “да зарязваме ли цялата тази сделка или не”. Ако отворите отново на четвъртия лист, ще видите, че там се говори за цялото семейство на Виктор Емануил Савойски. Изобщо на тази страница има доста интересни неща, но в средната колона става дума за Марина, съпругата на Виктор Емануил. Споменава се, че те присъстват на някакво събитие, след което се отговаря – “Има си хас, естествено”. Вижте каква реплика фигурира тук – “Представи си” или една колона през нея – “Ще се представят”. Изобщо - абсолютно неадекватни версии. В разговора се споменава, че са започнати изключително много сделки, проекти, все свързани с тяхна лична облага, и всички са зациклили. Това във вестниците фигурира като “Значи това е всичко и всичко е твърдо” или пък “Имаме всички тези работи и всичките са фиксирани”. Това са реплики, които по никакъв начин нямат смисъл, ако не познаваме оригинала. Най-забавно се получава, когато те говорят за свой бизнеспартньор, т.нар. от тях Зунино, това може да видите на втора страница, и за него се казва, че въпросният Зунино е голям хитряга. Обърнете внимание на втората колонка на втория лист, там българският читател е прочел – “Зунино е честен” и потвърждение – “Да, много честен” - т.е. нещо тотално противоположно на истинския смисъл. Проблем, който се появи по време на обработването на тези материали, бяха ня-

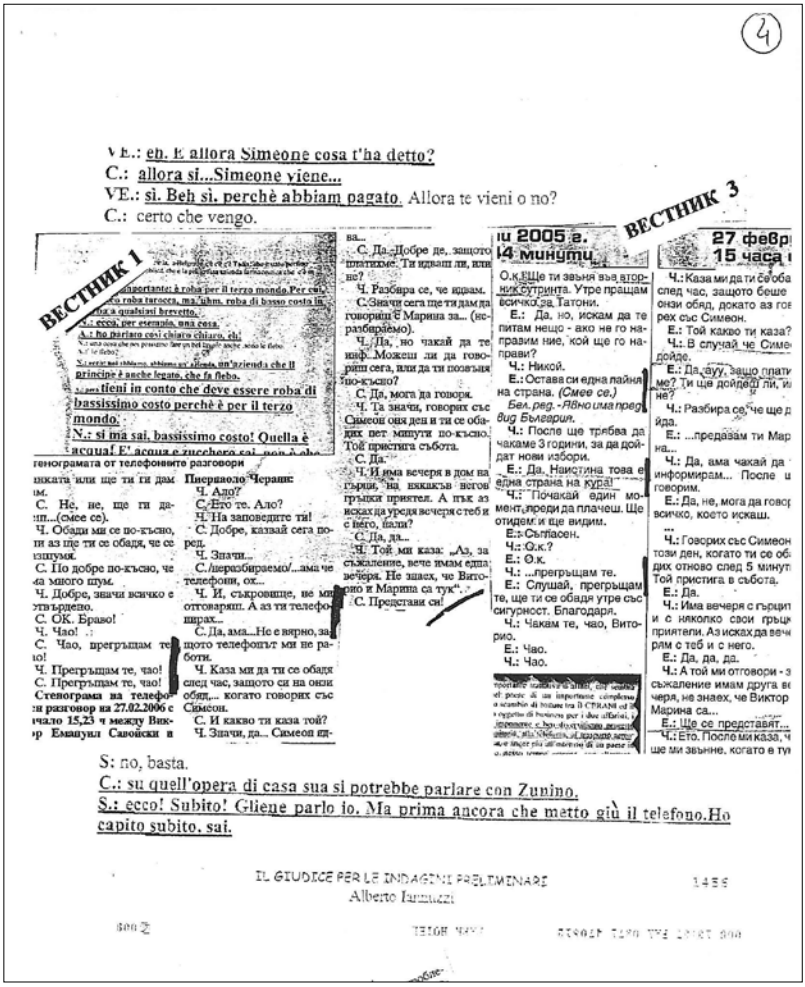

ВЕСТНИК 1

ВЕСТНИК 3

VE.: eh. E allora Simeone cosa t'ha detto?
C.: allora si...Simeone viene...
VE.: sì. Beh sì, perchè abbiam pagato. Allora te vieni o no?
C.: certo che vengo.

S: no, basta.
C.: su quell'opera di casa sua si potrebbe parlare con Zunino.
S.: ecco! Subito! Glielo parlo io. Ma prima ancora che metto giù il telefono.Ho capito subito, sai.

IL GIUDICE PER LE INDAGINI PRELIMINARI
Alberto Iannuzzi

кои възклицания и също така обръщения между двамата, във връзка с които поради публикациите на първо реагиралите медии колеги от този вестник, за който аз превеждах, бяха заподозрели някаква гей история. Ако отворите на четвърта страница, ще видите следните реплики (става въпрос за разговор между двама мъже - Виктор Емануил и въпросният бизнесмен Черани). “Съкровище, ти не ми отговаряш, а аз толкова пъти ти телефонирах”. След което се казва – “прегръщам те, чао” и т.н. Но най-интересно е там, където на трета страница се казва: “Единственият при-

ятел в живота ми си ти, никой друг. Единственият в живота, към когото имам чувства, си ти и мисля, че ти го знаеш много добре". Тук действително журналистите ме посрещнаха с репликата – "намери гей скандала, гей връзката". Такава няма. Когато се обработват подобни материали, трябва да се има предвид спецификата на всяка нация, на всяка народопсихология. Това, което аз мога да кажа, че за италианския са типични тези сърдечни взаимоотношения, обръщения на ниво думи, дори между мъже, там са често явление прегръдки, потупвания и други подобни - за всяка средиземноморска нация е така. Това е нормално и трябва да се взема предвид при обработката на подобни текстове, тъй като действително създава различно и погрешно впечатление, което може да намери израз в сериозни материали като тези. Когато се опитате да сравните публикациите в различните медии, ще видите, че те са единодушни в подхващането и в подемането на подобна погрешна тенденция, която после при развоя на подобно дело, което не доведе до абсолютно нищо - обвиненията бяха смъкнати, нищо не беше доказано - създава в публичното пространство усещане за неудовлетвореност и за безнаказаност на едни безспорни аферисти и доказани нечистоплътни отношения. Това нещо би могло да се избегне, ако се имат предвид спецификите както на източника, така и на аудиторията, за която това е предназначено. Освен това има един извод, който се потвърди, докато гледах работата на колегите във вестника - много полезно е да не се черпи информация от конкурентите - разбира се, винаги когато това е възможно и когато съответното издание може да си го позволи, и да не се предоверяват колегите на конкурентните издания. Защото това може да доведе до лавинообразно подемане на несъществуващи скандали или на некоректно представени факти. В подобни случаи това е неетично и, най-важното, не отговаря на истината, което пречи на по-нататъшната работа на всеки един от заетите в медийната сфера. Ще разгледате сами по-нататъшните несъответствия в текстовете, не знам дали някой от вас борави с италиански и ще ползва някои от оригиналните откъси за сравнение, но при всички положения това е един пример за журналистически казус, в който ние като страна носител на по-маломащабен език сме принудени да ползваме преводен текст, както много пъти се случва в медиите. Ако го използваме по предназначение и с едни по-коректни към читателите средства, това ще бъде в полза и на двете страни. Това, разбира се, се получава в по-голямата част от случаите и именно това трябва да бъде добрата практика и пример. Благодаря ви за вниманието.

Станимир Въгленов, АНОНИМНОСТТА В ИНТЕРНЕТ

Работя във в-к “24 часа” от 11 години. Работя като журналист от почти 20, догодина ще станат 20 години. Занимавам се основно с разследваща журналистика, предимно в икономическата област, но тъй като тя е смесена с всичко останало, ми се налага да се занимавам и с политика, и с криминалния бизнес, което не е особено приятно, но се налага. Темата на презентацията, казвам условно презентация, защото просто ще ви демонстрирам как работя, за да прецените доколкото е възможно в такъв кратък срок какви са методите ми на работа, а самата тема е анонимността в интернет. Смятам, че е достатъчно актуална, покрай инцидента с Огнян Стефанов. Няма да налагам тези, няма да ви казвам и моята позиция, освен, ако не се налага. Просто искам да поставя тези за размисъл, за да започнем заедно един дебат,

Това, което се случи е ужасно. С Огнян сме работили в “24 часа”, по определени теми, не много, но по няколко заедно. Веднага мога да кажа, че моите методи се различават от неговите, искам също така да стане ясно, че в публикувано в сайта “Опасните” имаше текстове, които засягаха доста сериозно “24 часа”, “Труд”, колеги, с които работим. Няма да говоря за това дали Огнян има или няма нещо общо със сайта. Той отрича, в същото време във “Фрогнюз” бяха публикувани някои от текстовете. Така че оставам всеки да прецени как стоят нещата, просто слагам това на масата, за да е ясно, че не искам да говоря с нещо скрито покрито, с някакви условности и ми се иска вашите въпроси и дебатът да са абсолютно открити.

Ще се опитам да говоря без табута, без да скривам информация, доколкото мога. Случаят, с който искам да ви запозная е едно разследване, по което работих миналата година и продължавам да работя към момента. Може би сте чели някои от частите, които бяха публикувани основно през юли и няколко месеца по-късно през 2007 г. става дума за двама ирландци, единият беше много известен, още когато започвах разследването, става въпрос за г-н Томас Мърфи с прякор Плочата, който е един от командирите на ИРА и се води нещо като отговарящ за наемането на кадри, които да работят за ИРА. Ако прочетете в интернет на неговото име ще видите доста неприятни факти, в смисъл, че сериозни медии като “Би Би Си”, “Гардиън” и други, разбира се и много други, описват

неговата замесеност в случаи с бомбени атентати и доста кръв, убити и т.н. във Великобритания. Така или иначе този човек до момента е бил арестуван само веднъж и това стана фактически миналата година, след моето разследване, не благодарение на него, просто фактите се стекоха така – той беше задържан за укрити данъци. В момента продължава делото срещу него.

Другият човек - Майкъл Лин, към момента в която започвах разследването беше доста слабо известен в България, той имаше няколко големи проекта, но се интересуваха предимно чужденци - проект в Разлог за ски комплекс, проект във Варна - Шкорпиловци, изключително голям проект. Значи единият за 50 млн, другия за 80 млн евро и редица други имоти. Неговият имидж беше безупречен в този момент, в който започвах разследването си и аз нямах представа дори за него. В течение на разследването стана ясно, че близки роднини на Томас Мърфи купуват земи в България. Как разбрах това нещо? Имах информация, че заинтересовани среди в Ирландия, включително свързани с ИРА, имат интерес да инвестират в България по простата причина, че пазарът тук е изключително динамичен, земя, която се купува буквално за жълти стотинки впоследствие чрез окрупняване носи печалба от милиони евро, което е идеален начин за изпиране на нечисти средства.

Имаше няколко случая и няколко скандала именно с ирландски инвестиции, но нямаше нито един разкрит в България и разкрит от медия. Затова бях амбициран да се опитам да намеря нещо, имах информация, че Томас Мърфи има връзка с български контрабандисти на цигари. Понеже той е свързан с този бизнес. Затова започнах да търся използвайки системите „Сиела”, „Дакси”, „Апис” - аз работя с тези системи, които са публични, много често там намирам изключително интересни неща, които разбира се, след това разработвам. Мисълта ми е, че се стремя да използвам официални източници. Много, много рядко си позволявам да използвам анонимен източник и то само ако добре го познавам. Т.е. ако се наложи този източник може да бъде разкрит. Но никога източник, който е решил да бъде анонимен завинаги, включително за журналиста. Смятам, че това е правилната позиция, особено при случаи, когато се засягат интереси. А пък общо взето аз работя предимно по такива случаи.

Та първото, което реших да проверя, търсейки някаква връзка на Мърфи с България беше дали има фирми, регистрирани на му в България. Защото чужденците в България могат да купуват земя единствено след като регистрират търговско дружество. Това донякъде ме улесни. Проблемът е, че в България към момента има 902 компании с участие

на някой Мърфи. Т.е. това е една доста разпространена фамилия, вече и в България. В следващия момент пуснах търсене на Томас Мърфи. Резултатът беше, че излезе един Томас Мърфи и двама, които изглеждаха като негови синове. Т.е. бяха примерно Майкъл Томас Мърфи или нещо такова. Всеки би могъл да се заблуди и най-лесно беше на следващия ден да плесна едно страхотно заглавие - "Томас Мърфи с имоти в България". Проблемът е, че при справка в интернет през контакт с ирландски журналисти, защото за щастие намерих изключително качествени хора там, много бързо разбрах, че Томас Мърфи е ерген и няма деца. От само себе си отпадна възможността да съм го намерил толкова бързо, колкото изглеждаше в началото, затова продължих да търся. Някъде на втория месец, вече натрупвайки доста информация по темата и постоянни контакти с ирландски колеги, реших да проверя на името на мястото, където живее той. Това е една ферма, която е нещо като семейно имение, където живеят голяма част от фамилията Мърфи, свързани точно с него. Става въпрос за фермата "Бали Бинаби". При търсене само в „Сиела", не в „Дакси", не в „Апис", не знам защо, излязоха две фирми - "Би Ди" и "Е Ем" в Бургас, впоследствие се оказа, че са на един адрес - ул. "Марагидик" 8, където участват Ейдън Мърфи и Стивън Франсис Мърфи. Значи имаме двойно съвпадение. Те живеят в "Бали Бинаби" и носят фамилия Мърфи. Т.е. вероятността да са негови роднини е много голяма. Също така още на следващия ден можех да сложа голямото заглавие и да съм адски горд с това нещо. А ако се окажеше, че не са негови роднини? Томас Мърфи е съдил "Сънди Таймс" години наред и в крайна сметка е изгубил делото. "Сънди Таймс" е писал, че той е участвал в бомбен атентат, изгубил е делото, но е съдил вестника в продължение на години в много тежък процес. За това бях изключително внимателен и след като получих тези имена, ги пратих на колегите от Ирландия и ги помолих да разберат имат ли тези хора действителна връзка с Томас Мърфи. Значи този Стивън Франсис Мърфи по голяма вероятност трябваше да е син на неговия брат - Франсис Мърфи, за който пък знаех от сайт на британска агенция. Голяма част от имуществото им беше застопорено. Значи имаше още един довод те да търсят някъде да инвестират, след като фактически дейността им е блокирана от "Ер Ей" във Великобритания и от "Кап", аналогичната комисия в Ирландия.

Мина около месец докато колегите от Ирландия ми потвърдят, че тези двамата са негови племенници. По простата причина, че те са едно семейство, което е свързано с ИРА, живеят в много тесен кръг и никой не иска да говори за тях. Колегата в Ирландия, на който пазя името и ни-

кога няма да го кажа при никакви обстоятелства, положи много големи усилия, докато установи със сигурност, че това са неговите племенници. Събирайки още информация, аз видях, че на същия адрес в Бургас има регистрирани още 10-12 компании, от една от които "Сийгъл" излязоха Мартин и Паол Кирк. Прелиствайки документацията и фактите около семейство Мърфи бях открил, че неговата сестра носи фамилията на съпруга си - Ан Кирк. И когато намерих двама Кирк, предположих, че те може да се свързани с него, понеже имат фирма на същия адрес. Пак около месец трябваше, за да ми потвърдят, защото те живеят в същия район в Ирландия на около 30 км от фермата. Така, че ми потвърдиха, че това са също племенници. Вече можех спокойно да напиша текста и да стартирам разследването, с това че четирима племенници на шеф на ИРА, чието имущество е замразено във Великобритания и в Ирландия, инвестират в български имоти. Междувременно бях открил, че в Бургас има купени парцели близо до село Рудник, което е на около 9 км над морето отгоре, купени парцели на едно и също място с идеята да се направи селище. Там си говорих с една жена, която се занимаваше с търговия на имоти, без тя да разбере, че разследвам точно тях и тя ми даде много точна информация къде ще бъде това селище и кой отговаря за това.

Намерих и адвокатите, които са регистрирали всички фирми на Томас Мърфи - изключително приятни млади момчета на 27 години, току-що завършили адвокатура. Нямаше никакви пропуски, всичко е абсолютно законно. Имаше участие на общински служители, които срещу съответно заплащане им осигуряваха парцелите и разрешенията, които им трябваха, за да образуват този комплекс и да го продадат. Впоследствие се оказа, че той граничи с един много голям комплекс от Каблешково - голф комплекс, където са пак ирландци и където гръмна друг скандал пак около финансирането - изобщо много приятна е компанията там.

Фермата на Томас Мърфи е на границата, фактически самата граница минава през фермата - една част от нея е във Великобритания, а другата е в Ирландия. Съответно те са направили тунели, тръбопроводи за петрол, цигари, огромни количества. Там видях и снимките от обиска, където бяха намерени много от тези неща. Та общо взето с това се занимава той и собствеността му се изчислява на около 40 млн паунда. Една част е конфискувана, но друга просто не я знаят коя е, защото всичко е чрез подставени лица. Междувременно намерих още един апартамент на единия Мърфи - Стивън - в София, пак чрез „Сиела" - просто си излиза едно студио. Но най-интересно стана, когато отидох в Разлог в местността Кукурел, която е на 8 км от Разлог, на 9 км от Банско, т.е. между двете

- разкошно място, точно под планините. Там кипи грандиозно строителство. Прави се един нов град реално, ски град с много големи проекти и открих, че Мърфи има там 4 000 кв метра, купил ги е за 150 000 евро, но което беше по-интересно видях, че неговата земя граничи с един друг голям ирландски проект на Томас Лин, за когото за първи път чух тук. Просто ми стана интересно, питах има ли други ирландци и така разбрах.

Стана ми интересно кой е Томас Лин. Проверих къде са регистрирани фирмите му в България. Оказа се следното - това е сградата на т.нар. Белисимо офис център в София на бул. "България" изключително красива сграда - на шестия етаж е офисът на Томас Лин, тук е и офисът на адвокатите на Томас Мърфи. Значи до момента нямаме абсолютно сигурно потвърждение, че има някаква връзка между тях двамата. Но вие си правете изводите. Имат земя на едно и също място, имат офиси на едно и също място. Месец след като публикувах тези неща започна кризата около Томас Лин, който както казах до тогава имаше безупречна репутация. Категорично неговата репутация не рухна, заради моя текст. Просто той си имаше натрупани проблеми, които съвпаднаха и с ипотечната криза в Западна Европа. Всички негови проекти, които освен в България са в Словакия, Португалия, Унгария, Ирландия, разбира се, и на още няколко места, се оказаха сапунен балон и почнаха да се пукат. Една много голяма сума пари около 150 млн евро, които той е взел като кредити от банки изчезнаха заедно с него и до момента той продължава да се укрива, има заповед за задържането му в Ирландия, той съответно не отива там. Има дело на 10 октомври сега ще е поредният процес и той ще се включи в него чрез видеовръзка от Лондон, където не го задържат. Така, че нещата продължават нещата. Между другото аз намерих и нови, изключително интересни факти около хората, с които се е свързал тук Томас Лин и които му помагат при управлението на тези имоти. Става въпрос за криминални лица като цяло.

Има две преписки по случая, едната е в комисията "Кушлев", която работи по случая, другата е в ДАНС, които също работят по този случай и предполагам, че ще има резултат, всъщност съм сигурен, че ще има резултат, защото знам докъде са стигнали нещата.

Владислав Миланов, ГОСПОДАРИ НА ЕЗИКА

Журналистическият език отдавна привлича вниманието на езиковедите. Неслучайно /макар и с клишираната си употреба/ в публичното пространство се говори за медиите като за четвъртата власт в България, а за лингвистите е повече от ясно, че в езиково отношение голяма част от динамиката на езиковите тенденции се задават от медиите (диалектните и разговорните маркери имат относително самостоятелен статут днес, но чрез езика на медиите те формират един общ модел, в който днес се съчетават и двете формации, а книжовната норма става все по-абстрактна спрямо реалното говорене). Не е тайна, че едно предаване, един вестник, една телевизионна изява могат да окажат много по-голямо влияние върху начина на говорене на хората, отколкото усилията на езиковеда чрез езикови бележки, книги и статии да популяризира езика и да "учи" хората как се говори правилно. Понятията правилно и неправилно днес все повече се размиват и губят своята актуалност спрямо нормите на книжовния език. Не е нужно да се търсят специални примери. Достатъчно е човек да се вслуша в езика на младите хора, да анализира езика на депутатите, да се вслуша в речта, която го заобикаля навсякъде. Влиянието на редица съвременни фактори като интернет, както и на диалектни, на разговорни и на социални фактори, днес все повече прагматизира езика, превръща го в логична и ясна система, която има свои правила, но в същото време следва логиката на своите езикови носители, които задават моделите и определят тенденциите в речевата практика.

Системата узус – норма – кодификация, за която е писано много в лингвистичната литература, днес ни дава повод за разсъждения с оглед на медийния телевизионен език. Журналистическият език е своеобразен посредник на вариантите, утвърдени вече в узуса, но все още некодифицирани в нормата. Ясно е, че най-голямото предимство на този език е разбираемостта, близостта до аудиторията и до проблемите на хората, което много често оправдава специфичните модели на езиково поведение на журналистите – отклонение от книжовната норма, превключване на езиковите кодове с цел по-голяма близост до проблема, стилистични вариации, с които пък се цели постигането на определен ефект и въздействие върху зрителите. Целият набор от похвати, характерни за едно телевизионно предаване, засилва утвърденото клише, че медиите са най-големият манипулатор и могат

за кратко време да оказват силно влияние върху общественото мнение, да изграждат и да разрушават модели, да създават и да рушат имидж.

Идеята – студенти първокурсници от специалността *Българска филология* да изследват езика на медиите с оглед на отклонения от книжовната норма, породени от влиянието на диалектите, разговорната практика, съвременни фактори като интернет, музикални текстове, младежко говорене и т.н. В продължение на три месеца студентите изследваха определени от преподавателите им по лексикология и езикова култура езикови тенденции в езика на медиите. Вниманието най-общо беше насочено върху влиянието на диалектите и на разговорната реч в ефира, като много ясно бяха разграничени лингвистичните от екстралингвистичните фактори по модела:

Лингвистични – наблюдение върху диалектната редукция Е-И, както и засилване на процесите на редуциране до пълно преминаване към съответния корелат в двойките О:У, А:Ъ; депалатализационни процеси в езика на водещите и в езика на техните гости: депалатализация на съгласните в глаголните окончания, както и в наставките -алня, -илня, -ня при съществителните имена от женски род, депалатализация на съгласната преди палаталния корелат на пълната и на кратката членна морфема, най-често при съществителните имена, които в старобългарски са завършвали на палатална съгласна, но много често и при номина агентис; палаталност в ограничени за българския език позиции; разговорни фонетични модели – опростяване на групи съгласни /най-често чрез изпускане на няколко съгласни/ с цел улесняване на изговора, изпускане на вокално-сонантни съчетания и използването на форми, които отдавна са утвърдени в разговорната практика; акцентни особености – при глаголите и при съществителните имена; състояние, фонетичен облик на частицата за бъдеще време; състояние и влияние от реалната речева практика на бройната форма и на съгласуването на прилагателните, причастията и глаголите във формите за учтивост /двувариантност на посоките на влияние/; -м и –ме окончанията при глаголите от първо и второ спрежение; лексикални неточности и стилистично маркирани лексикални изразни средства;

Екстралингвистични: стилистика на предаването, тип аудитория, часови пояс на излъчване, специфика на посланието, тематична насоченост, зрителска аудитория, телевизия – рейтинг, “кабеларка”, статут и т.н, образование на водещите /с конкурс или без конкурс са назначавани на съответните позиции/;

Целта: да се формират работни групи (с помощта на магистранти, специализанти, докторанти, преподаватели) за изследване на медийния

и парламентарния език, а резултатите да бъдат обявявани официално на годишна пресконференция. Обобщението на резултатите и сериозният медиен интерес на провелата се през януари пресконференция показват, че журналистите не само се интересуват от езика, на/чрез който говорят, но имат желание да се консултират в посока подобряване на езиковата култура в ефир. Сериозно внимание заслужава и фактът, че всички отличени журналисти определят наградата на студентите като най-голямата награда, която до момента са получавали. Склонни сме да приемем подобно признание за искрено, тъй като за всички нас е ясно, че журналистиката е слово и визия - визията задържа вниманието не повече от петнайсет минути, докато езиковото поведение продължава да бъде водещо и да съсредоточава вниманието към темите и посланията (друг е въпросът, че именно чрез подходящи езикови стратегии най-лесно се постига желаното въздействие).

Прагматика на целта

– *за журналистите и за студентите:* редактори от Националната телевизия и телевизия БиТиВи поканиха наши студенти на работа в съответните медии;

– всички журналисти подчертаха, че от този момент нататък ще следят още по-взискателно речта си, защото знаят, че са обект на анализ – най-добрите ще бъдат отличени, а това отличие е много по-сериозно и обективно, защото:

– 1. се прави от специалисти и от млади хора, които всеки ден следят телевизионните предавания, имат усет към езика им, могат да работят като журналисти;

– 2. обобщенията са направени по строго зададени лингвистични и екстралингвистични параметри;

– 3. това е точна оценка и добър показател за образа на водещите – езиковият имидж е водещ при оценката на цялостния образ на журналиста и това се доказва от направените статистически проучвания сред зрителската аудитория.

– *за лингвистите:* в каква посока се развива влиянието на узуса, на разговорната практика, абстрахира ли се нормата от носителите на езика, кои са тенденциите, които вече са утвърдени в реалната речева практика, но все още не са кодифицирани или не са допуснати поне като дублетни форми; какво е норма с оглед на реалната речева практика, закъснява ли за пореден път кодификацията; какво е редно и е време да бъде кодифицирано, за да не констатираме за пореден път, че реалният език е изпреварил кодифицирания.

– за *Катедрата по български език, за Факултета по славянски филологии и за СУ изобщо* – това е интересна форма за популяризиране на българския език, за съсредоточаване на вниманието върху проблемите на езика и на говоренето в публичното пространство;

– следващата цел – обобщение на наблюденията върху парламентарния език (съвместно с Дирекция "Връзки с обществеността" на Народното събрание) – в продължение на четири години в извънаудиторните занятия по езикова култура студентите българисти посещават заседания на Народното събрание и анализират след това актуалния политически дискурс; в началото на всяка година да бъдат обобщавани резултатите от годишните наблюдения и на пресконференция да бъдат връчвани награди (положителни и отрицателни номинации) за български език в следните тематични групи:

Медиен език: сутрешни блокове, новинарски емисии, публицистика, развлекателни и шоу предавания, младежки предавания, спортни предавания и други; **езикови особености на радиопредаванията** – съпоставителен анализ, тематично разпределение и др; **политически език** – обобщени изводи, но конкретни номинации: за най-добре говорещ политик, за най-добри ораторски умения, за най-некнижовно говорене, прояви на езиковата агресия и на езиковата толерантност и т.н.

Обобщенията:

Публицистични предавания: "В десетката" с водещ Иво Инджев, "Сеизмограф" с водеща Светла Петрова, "Бизнесът", с водеща Ирина Алексиева, "Панорама" с водещ Бойко Василев, "На четири очи" с Цветанка Ризова.

В рамките на шест месеца екипът ни проследи няколко публицистични, телевизионни предавания. Спряхме вниманието си на три: "Сеизмограф", "В десетката" и "Бизнесът", излъчвани по BTV. Кратко представяне на предаванията.

"Сеизмограф" е седмично предаване за анализи и полемика. Негова водеща е Светла Петрова. Предаването се излъчва всяка събота от 18:30 часа. Редовни гости на "Сеизмограф" са политици и специалисти от различни области. В последните предавания се наблюдава нов, по-раздвижен формат, който позволява включването на събеседници от различни професионални области.

"В десетката" също е седмично предаване на BTV, излъчвано всяка неделя от 10:30 часа. Водещ е Иво Инджев. Тематиката му отново е политическа.

“Бизнесът” се излъчва всяка неделя в 11:30 часа. Ирина Алексиева е водеща на икономическото предаване на BTV.

В тези публицистични предавания не присъства развлекателен елемент. Тяхната цел е да информират обществото за протичането на политическите и икономически събития, засягащи страната ни. Чрез сериозен политически и социално-икономически анализ да дават по-ясна представа на зрителя за подробностите около дискутираните проблеми. Всичко това налага по-сериозно отношение към изискванията на книжовните норми на съвременния български език, като и тук, разбира се, се отчита допускането на редица извъннормативни особености с оглед на ситуацията, типа говорене, събеседниците, темата и т.н. Проведеното изследване има за цел да провери езиковата култура на журналистите, водещи публицистични предавания, и да даде обективна оценка на техните способности да говорят българския книжовен език, като се съобразяват с изискванията на правоговорните норми.

”Бизнесът”:

Повечето от отклоненията от книжовната норма, които водещата допуска, са стилноезикови (тук отчитаме условността на понятието стилистична норма и по-скоро приемаме тези отклонения като целенасочени, съзнателно търсени определен ефект, приемаме ги по-скоро в духа на “феномена стилистична грешка”. Те водят до частична загуба на смисъл или получаване на амфиболии. *(къде е най-голямата разлика в сравнение с миналата година, с тази година, в сравнение с 2004)*

Забелязва се и свръхупотребата на прагматични думи и изрази като *така* и *един такъв въпрос, ами, ам’че, значи, просто, разбираш ли, вижте сега,* за които приемаме, че са по-скоро прагматично употребени, но при прекалена употреба този прагматизъм се превръща в дразнещо и маниерно говорене, което ги доближава до клишираният и употребяван в езика на по-старите граматики израз “паразитни думи”. Периодични (за разлика от останалите типове предавания, където са закономерност) са отклоненията при изговора на частицата за бъдеще време *(ше е ефектът, ше се види, шъ помислим, шъ направим друго предаване)* и “объркан” словоред *(от Сиатъл нашият специален пратеник, предава Димитър Анестев).* Също редки случаи на употреба на разговорно наложени, по-опростени варианти на думата *(вашта работа, нашта политика, тва предаване)*

“Сеизмограф”: Водещата рядко допуска отклонения от нормата. При нея се забелязва използване на прагматични думи като *„така”* и *„иначе”,*

които обаче не са симптоматични. Забелязвт се също единични случаи на словоредни инверсии при модификаторите в именната фраза, което може да се обясни и с поставяне на акцента върху определяемото или определението *(децата, заразените, либийските; от цял свят има за тях коледни картички),* използване на разговорна лексика, породена от тематичната насока на разговора *(чувате ли се често с вашите в затвора)* и грешно поставяне на ударението *(оформИлата се тенденция)*

“Панорама” – влияние на разговорната реч:

- Са обаче софиянци ще усетят ...Питам Ви, щото...доста в Панорама говорим за това ....Начи частната собственост, За последните петнайс години....И след т’ва ще продължим.Ние искаме т’ва.

- Некоректно произнасяне на частицата за бъдеще време ще - Където в други ден шъ има избори (26.11), ...или сенчестите групировки шъ повлияят.

- Употреба на *кой* вместо *кого* - ...от който чакаме важни новини, Чудно ми е на някой, на който не му е харесало в България.

“НА Четири очи” - Водещата на това предаване допуска малко правоговорни грешки. В рамките на 60 мин. тя поддържа добър езиков стил и компетенция. Като специфична особеност, породена от стремежа да се намали дистанцията с аудиторията, може да се отбележи честата употреба на разговорна лексика. Сред събеседниците на Цветанка Ризова са представители на политическия, културния и обществения живот, интелектуалци, духовни лица, хора на изкуството. Разнообразието от гости включва още представители на международни организации, политолози, социолози, журналисти и много други. В повечето случаи те допускат повече езикови грешки, което обаче не е обект на нашия анализ.

Няма да Ви питам повече не защото не искам, а щото няма да ми отговорите

Добре ся искам да Ви попитам...Така де.. Де да знам.. Няк’ва зависимост...

Проведеното изследване показва, че отклоненията, допускани от водещите на разгледаните предавания са по-скоро стилистични, отколкото езикови. Езиковите отклонения всъщност “кодифицират” наложени вече в реалната практика говорни особености, реч, която не звучи маниерно, а се употребява всеки ден.

(в съавторство с д-р Н. Михайлова)

РЕГИОНАЛНИ КРЪГЛИ МАСИ И РЕГИОНАЛНИ КООРДИНАЦИОННИ СРЕЩИ, Варна, Бургас, 16-17-18 октомври 2008 г.

Обобщение

Модератор: Предлагам да започнем с представяне на отделните групи и да поканим колегите от медиите. Да хвърлим отново ръкавици и да чуем и тяхната позиция. Това, което като обобщение излезе от групите, в които бяха журналистите е, че неправителствените организации не работят по реални и значими за обществото проблеми. В повечето случаи техните проекти са за усвояване на пари, а не реално разгръщане на дейност, а също и че в голяма част от случаите има само някакъв привиден повод около който да се завърти проект. Поради голямата си зависимост от липса на финансиране много често неправителствените организации работят в услуга на властта и по този начин си осигуряват подкрепа от страна на местната или на централната власт. Имат изискване за публичност, което превръща стремежа им за отразяване в много формален, без реално да успеят да представят по интересен начин проектите, по които работят и да докажат неговата значимост. Нямат капацитет да работят с медиите, понякога имат добри идеи, хубави проекти, но не успяват да напишат дори добро, да не говорим за интригуващо, прессъобщение.

Какво би било важно за медиите да чуят? Да видят резултат, да видят, че тази дейност има дългосрочен характер, че неправителствената организация се утвърждава и работи в един по-дълъг период по конкретния проблем и наистина е изградила образа си на организация, която систематично работи по проблемите. Когато няма събития по-лесно се промъкват материали, свързани с НПО-сектора, ако обаче има други събития, те изместват инициативата на неправителствената организация. Затова и сътрудничеството между медии и НПО-сектор предполага повече съобразяване със общите събития, с контекста, изисква се добро планирането за провеждането на едно или друго събитие на НПО-сектора, за да може то да бъде забелязано и отразено. Това са азбучни истини, но очевидно още не са усвоени.

Какво друго може да се каже като извод, направен от страна на медиите, а потвърден донякъде и от неправителствените организации. На тях

им липсва умение да се презентират, а НПО-секторът пък смята, че на местните медии им липсва капацитет, за да вникнат в работата му и да я представят на интересен за обществото език.

Пак според НПО сектора понякога медиите не успяват да присъстват на всички събития, минават съвсем за малко, колкото да вземат някакъв материал и да напишат нещо, но нямат възможност да проследят същината на събитието или на инициативата. Не винаги от страна на ръководството се поощряват позитивните новини, или новините, които проследяват нещо, което е добре направено, защото там няма скандал, няма проблем, който да бъде регистриран. И това е нещо, което трябва постепенно да бъде преодоляно.

Що се отнася до администрацията, според медиите на практика има много силно информационно затъмнение от нейна страна – тя обикновено не отговаря, не си вдига телефоните, при поставени въпроси се отговаря много уклончиво или се казва, че ще проверят, и толкова; и най-вече - не поемат отговорност. Дори и при опит заинтересованата страна да се позове на Закона за достъп до обществена информация, пак няма резултат.

Бяха отправени критики и към пр-ите, които също не отговарят или просто казват, че не могат да помогнат. Така в голямата си част работата на местните власти на практика е при закрити врата и всичко е много неясно. Дори медиите имат само веднъж в седмицата достъп до някаква информация, която е обща и официална.

Какъв е изходът?

По отношение на решенията не стигнахме много напред. Но все пак едно от важните неща е, че е добре да се знае че НПО-сектора, както и администрация е по-добре да се познават добре с журналистите, да са наясно какво искат те, в каква ситуация са поставени и с какви проблеми се сблъскват, за да се работи наистина заедно и да се знае, че заинтересованите трябва да представят активно и атрактивно свършеното от тях, за да влязат в новините, образно казано.

Дискусия предизвика един пример с Румъния, където се обсъжда проектозакон, който предполага да има минимум 50% позитивни новини в медиите. Спорът беше ще помогне ли подобна мярка и може ли един такъв формален нормативен акт да промени медийната среда и редно ли е. Като отговорът остана отворен.

Представител на работна група:

За нас, представителите на НПО-сектора, проблем е, че медиите

търсят сензационни новини и отразяват жълтите събития - това води до избирателност в отразяването на събитията. Другият извод, до който стигнахме е, че те не познават в достатъчна степен особеностите на различните сфери. Конкретно визирахме социалната сфера. Разбира се, всичко опира до капацитета на съответната медия и човек, но го отбелязахме като обща тенденция. Затова и се стига до липса на толерантност, до липса на разбиране на различието, до различни дискриминационни практики, и разбира се, информацията се изкривява, не е точна.

Следващият извод - проблем е, че насищането с ежедневни политически събития не дава възможност на медиите да отразяват други събития. А те не са по-малко важни от политическите. Медиите тръгват да отразяват значимото, съществено в администрацията, да кажем, или други национални събития, които рефлектират в региона, и подминават това, което се прави на място от локални сдружения.

И последният проблем - той рефлектира върху казаното досега и е свързан с ограничения финансов ресурс за отразяване на всички събития. Конкретен пример - каним медия, отдалечена от Варна, и е цитирано, че трябва да платим таксито, за да дойде представител и да отрази събитието.

Какви са препоръките ни?

Да се отразяват по-активно добрите практики. Вече стартира една такава инициатива “За едно добро дело”. Забелязваме, че тя е отразявана и сме удовлетворени, дори препоръчахме на представителите на проекта да го представят като една национална кампания. Идеята е на Би Ти Ви идея, но тук, във Варна, стартира от името на Дирекция младежки дейности и спорт и върви отлично.

На второ място, медиите трябва да привличат вниманието на гражданското общество за решаване на определени значими проблеми. Желателно е да се създадат трайни контакти между представителите на неправителствените организации, обществените и експертни съвети за обобщаване и отразяване в медиите на важните проблеми. Варненските медии знаят, че има седем обществени съвета плюс един, седем към кмета и един към дирекция “Социални дейности” и неправителствените организации, които са активни чудесно се знаят. Както е отразено и в наръчника за НПО-тата, ако бъдат разпознати активно действащите организации и отделени от самозваните, ние смятаме, че тогава ще намират много повече място съществените проблеми и те ще бъдат точно отразявани.

Трето. НПО-та трябва да станат медиатор между администрация, об-

ществени съвети и обществото. То трябва да може да разчита на нас, че когато има конкретен проблем, кметът би могъл да възложи на неправителствена организация, занимаваща се със съответната дейност, да представи проблема пред медиите и да помогне за решаването му. За да не стават тези войни между граждани или гражданското общество и съответно администрация.

По силата на децентрализацията НПО-секторът трябва да е в услуга на властта. Но не да бъдем техните корумпирани организации, а по силата на Закона за обществените поръчки да сме тези, които управляваме определени услуги.

Представител на пр-ите: Искам да кажа, че 90% от хората, които работят като действащи пи ари в момента са били и от другата страна - били са журналисти, така че общо взето, докато коментирахме нещата, се оказа, че се опитваме да погледнем сътрудничеството и от двете страни. Коя е дората страна в работата с медиите и кое е в наша полза. Добре е, когато журналистът от другата страна има някакъв опит и знае как да си намери информацията, която му е нужна, а не се лута без да знае точно към кого да се обърне и какви въпроси да зададе. Това, с което пр-ите пък могат да са полезни е, че имаме някакъв опит и знаем какви са очакванията на хората, както и знаем кое би било новина за журналистите. Това, че се познаваме, не е за подценяваме, и че можем да си говорим "над черта" и "под черта". Общо взето успехът, който имаме, е благодарение на тези контакти, в смисъл, че ние уважаваме вас, вие уважавате нас, познавайки какво сме правили заедно и кой как си е свършил работата.

Важно е също така, че разговаряме с медиите на общ език. И докато администрацията има доста тежък език, журналистите и ние се явяваме нещо като медиатори, ние сме тези, които трябва да преведем този административен език на нормалния граждански език. Защото, когато един администратор тръгне да обяснява нещата, при него тези неща изглежда доста странни и особени понякога, често пъти и заради употребяваните думи. Няма смисъл простите неща излишно да се усложняват.

Добре се работи с медиите, които задължително спазват правилото за втори източник и го изискват, както и изискват още едно мнение. Най-проблемно е, когато не е чута позицията на всички заинтересовани. Както и с профилирани журналисти, които са вътре в конкретната тематика. Не е за подценяване и външната гледна точка, която журналистите удържат, защото бидейки от страната на администрацията, и ние губим

обективност. И все пак, за да сме си полезни, търсете и нашата гледна точка, като под "нашата" имам предвид да питате какво прави администрацията по темата, която разисквате в момента. В случай на несигурност при боравене с терминологията бих посъветвала да се потърси помощ - звъниш един телефон, не съм аз човекът, който ще говори за терминологията, но съм аз човекът, който може да намери специалистът в администрацията, който да ви го каже на терминологичен език, въобще да отговори на вашите въпроси. Да, това, което считаме, че е важно, е медиите да се съобразяват с правилата, които са въведени в съответната институция. Не е редно да се звъни на всеки един по всяко време , защото хората се страхуват да говорят как да е, а и не бива да го правят, т.е. във всяка една институция има някакъв създаден ред, но връзките с обществеността е човекът, който ако добре работи, ще ви намери този, който да ви отговори, не да замаже информацията, а да отговори точно. Ако щете дори простички неща - колко квадратни метра са асфалтирани от началото на година или как се чисти – ще се намери човекът, който ги таблиците, графиците, отчетите и може всичко да ви каже, така че да имате информация за дълго.

Задаването на въпроси в движение е много вредна практика. Т.е. - когато се звъни трябва да са предварително ясни темата и въпросите, а не да действа хаотично, тогава и информацията няма да е изчерпателна.

Но колкото и препоръки да си даваме взаимно, все пак всеки гледа да си свърши работата. Ние гледаме нашата работа да си я свършим, вие гледате, всеки човек иска да си свърши добре работата. Така че съвсем нормално е да има някакво разминаване. Но когато има толерантност и разбиране, когато работим добре, мисля, че нещата се получават. Няма личен елемент в цялата работа, това трябва да е ясно.

Участник: Днешната среща е много полезна не само с това, че събирайки ни на едно място, ни принуждава – в най-хубавия смисъл –да се запознаем, но и обсъждайки етиката, ни кара да не я възприемаме в духа да търсим негативното в другите, а да търсим начини и средства как да подобрим взаимоотношенията си вътре и по този начин да постигнем целта - да има етика в нашите взаимоотношения, както и реално отразяване и запознаване с проблемите.

Друг участник: Струва ми се, че колкото повече медиите говорят за работата си, колкото повече говорят за проблемите, толкова гражданите по-високо ще ги ценят. Кое е важно, което трябва да се направи? Потреби-

телите някакси трябва непрекъснато да бъдат атакувани в положителния смисъл, за да го проумеят механизмите. Същото важи и за администрацията – има един месец срок, за да се свърши нещо. Ама какво се върши в този месец, по детайли е добре да се обясни, и тогава и доверието ще нарасне. Няма го това съзнание, че е полезно да се говори за работа.

Трети участник: Не винаги е правилно когато правиш нещо да се биеш в гърдите пред медиите, видите ли обществото трябва да знае, че "аз", моето его, правим нещо. И друго – на територията на Варненска област има много медии, има и по-малки, слабо познати, но те работят страшно добре - хората са скромни, у тях битува онова библейско изречение "Направи добро и го хвърли". По същата логика и в администрацията, не всички са лоши, не искаме да изпадаме в крайности тук. Но да кажа и аз, срещи като днешната са много полезни, защото няма нищо по-ценно от взаимната размяна на гледни точки и взаимното опознаване. Един неформален разговор е страшно полезен.

Четвърти участник: Говорихме си за това, че общо взето гражданското общество още не е готово да бъде винаги активно и нямаме – как да кажа – достатъчна гласност на това какво иска да каже то. И трябва да мислим механизмите как да стигаме от проблемите до решенията.

Пети участник: Защо някой от обществото трябва да чака медиите или администрацията да му каже – отидете да си оправите проблема. Обществото трябва да се самоорганизира и да бъде инициативно. Това е гражданското поведение. Ако искате да свършите нещо или го вършите със собствена воля и желание или не го вършите. Няма нужда представители на различни неправителствени организации да си говорят празни приказки.

Шести участник: Работила съм от всички страни – била съм и журналист, и в НПО, сега съм пр в администрацията. Знам, че когато някой иска да постигне нещо, той трябва да бъде активният. На никой нищо не му се полага в този свят и в този живот. Значи, ако ние искаме нашата новина някъде да се появи, ние търсим начин. Ако нямаме пари, сега на журналистите веднага им минава през ума - общините са богати, плащат наред. Добре, но не могат да платят на всички. Ако тази НПО няма бюджет, не може да плати, значи ние все пак трябва да сме активните страни. Трябва да търсим, да имаме лоби някъде. Там където е мно-

го важно за нас - било в общинския съвет, било в медиите, но не може всички медии - избираме си една медия и я атакуваме. Т.е. ние трябва да бъдем харесаните, трябва да търсим това, което в медията е близо до нас. Разбираме, че интересът на БТА е много по-широк, но не може всички новини, които постоянно бълваме, да бъдат отразени от нея. И не е и необходимо. Всички медии трябва да получават информация, много информация, ако искат да я отразяват, ако искат да не я отразяват. Но ние знаем, че част от тази информация ще намери своето място. Оттам-нататък наблюдаваме и гледаме. И ще видим как някои медии са по-благосклонни към нас, независимо от това дали има някакви договорености или не. Ще видим също така кои информации къде влизат, кой ги пише, т.е. какви са интересите на медията. Ние не можем да диктуваме интереса на която и да е медия. Ние трябва да се съобразяваме. Медията е една частна фирма, общината е една частна фирма, НПО независимо, че е неправителствена организация, също си е отделна организация и никой не може и няма право да наруши устава, целите и задачите му.

Седми участник: Журналистиката е самотна професия и само благодарение на личните си контакти по някой път се работи колективно, но общо взето не е практика на журналиста да обособява някакви масови информации. Има общини, които са отворени към журналистите, Приморско е доста добър пример. Но има и други, където не е така и наистина всичко опира до личните контакти.

Осми участник: Срещи като днешната са най-полезни за администрацията. Кметът и дирекциите му трябва да бъдат възпитавани как да общуват с журналистите. Да се знае за какво става дума и ако реши журналистът да си получи информация, да няма кой да му попречи и да му я даде.

Девети участник: За да бъде абсолютно точна и прецизна информацията, трябва да се мине през общината, после през поне още 3-4 институции, за да се засече тя. Журналистиката не е гола статистика, на журналиста не му трябва 57 случая, а три много ясни случая, които да покажат тенденция, или да покажат, че нещо се случва.

Алексения Димитрова, "24 часа", МЕДИИ И НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ Пловдив, 27 септември 2008 г.

Според световният опит журналисти създават неправителствени организации. Втори случай има, когато търсят помощта на неправителствени организации за свои проекти. И третият случай е, когато неправителствените организации търсят журналистите, за да реализират предмета на дейност. И трите са много добре работещи, стига журналистите да осмислят какво оръжие имат в ръцете си. За съжаление в България част от тези три неща още не се прилагат, но аз ще ви покажа как работят колегите по света и колко успехи имат и какво им носи това. Все пак добре е да бъдем част от света, а не да си живеем в собствените си редакции, в собствените си региони, защото няма смисъл от това.

Ако сме част от световните мрежи по журналистика, повярвайте ми, стават и по-хубави разследвания, и критериите ни надскачат далеч тези критерии, които имаме тук, а те не винаги са най-верните.

"Инвест игейтив рипортър..." е базирана в Америка, но обхваща журналисти от цял свят. Има две добри и две лоши новини свързани с нея. Двете лоши новини от наша гледна точка са, че членството в тази организация е платено, което автоматически отхвърля част от колегите по света, защото то е минимално заплащане, но си казваш, за какво да го плащам, ако на практика не ми носи нищо. Аз самата съм била член на тази организация няколко години и единственото предимство на това беше да получавам едни бюлетини, които се свеждаха главно до американската журналистика, които не ми вършеха особена работа. Втората лоша новина свързана с тази организация е, че това, че тази организация е обърната предимно към американските журналисти, защото около 80 % от членовете и са американски колеги. За сметка на това обаче останалите проценти - около 20 % колеги, които са членове от света създават една невероятно хубава мрежа, с която може да си сътрудничите по разследвания.

Добрите новини са, че тази мрежа създава невероятни контакти, т.е. всеки от вас може да влезе, да се разходи и да ги създаде в мига, в който реши, че примерно във Венецуела, в Африка, в Австралия, в Канада му

трябва колега, който да му помогне, за да направят съвместно разследване. И другата добра новина е, че тук на този сайт има промишлено количество материали, трейнинг-материали, които помагат на всеки журналист, който иска да се учи, да се ъпдейтва затова какво се случва в световната журналистика. Виждате какво са направили колегите; идват ви идеи.

Друга световна журналистическа мрежа, която също е насочена към разследващата журналистика е тази “Глобъл Инвест”. Това е мрежа, която се състои от над 50 световни организации и зад всяка от тях, разбира се, стоят определено количество журналисти от дадена страна и всеки от тях е потенциален ваш съмишленик в някакви световни разследвания. Мрежа е безплатна, всички сте свързани. Търсите журналист от Швеция - веднага ви се обаждат трима, комуникирате си с тях, виждате кой е най-добрият за вашия случай. Търся по еди каква си тема, пиша примерно за трафика на проститутки, на оръжие или каквото и да е във Венецуела. Търся колега от Венецуела. Веднага при вас се закачат двама и си работите заедно. Просто това е една работеща мрежа.

Има и няколко такива мрежи с предимно европейска насоченост, но те също са част от световните. Някои дори финансират проекти. Важното е да имате брилянтна идея за журналистическо разследване, което ще впечатли тези хора и те ще ви го финансират. Не трябва да крия, разбира се, че става въпрос за разследвания, които обхващат поне две страни, т.е. България да е едната страна. Тоест, става въпрос за така наречените крос бордър разследвания.

На Балканите също има мрежи - зад тази абревиатура СИМО-орг се крие Медийната организация за Югоизточна Европа. Тя е базирана във Виена и работи наистина в този региона - цялата бивша Югославия, Румъния, България. Тя е организация, в която също е хубаво да се разходите. Няма толкова практическа насоченост, откровено казано. Тя е част от Световната медийна организация, но въпреки всичко се занимава и финансира на проекти, особено за обучение. Нет Новинар е на нашите хърватски колеги един проект. Две предимства има тази организация. Едното е, че има невероятно количество трейнинг материали - от това как се правят разследвания, как се правят силни интервюта, как да накараме мълчаливите да говорят до това как да разследваме политически организации. Много интересни неща. И второто е, че можете да си сътрудничите с журналисти от региона.

Съществуват и много НПО-та, които подпомагат журналистите – чрез финансиранеили като сезират правораздавателните органи след публикации, което е така една от най-големите ни болки, че нищо не се случва

след нашите публикации и разбира се организации, които се занимават с обучение на работещи журналисти. Както и тези, които подпомагат достъпа до информация. Да вземем “Лобинг Б” - това е една напоследък много популярна и много активна организация, която е базирана в Белгия и в нея ще видите има линкове затова как се осигурява достъпа до информация в цяла Европа. Като под достъп до информация имам предвид, че ако вие търсите някаква информация в Холандия, Белгия, където и да е, вие може също да използвате базата данни, които тя ви предлага.

Радостина Ангелова, ОБОБЩЕНИ РЕЗУЛТАТИ: ВИДИН И РУСЕ

Семинарът в град Видин очерта донякъде сходна, но донякъде доста различна ситуация, която до голяма степен произтичаше от икономическите проблеми на региона. Основните акценти от дискусията могат да бъдат обобщени в следните няколко направления:

- Поради "стесненото" публично пространство, "повече хора се познават" и това изключително благоприятства процеса на взаимодействие.
- В същото време, икономическите трудности правят медиите изключително търговски настроени и не им дават възможност да включат някакъв друг критерий на избор на новини и материали, освен икономическа мотивация на изданието. Директното поставяне на акцент върху заплащането на публикациите изключително изкривява логиката и принципите на журналистиката. По този начин на НПО се гледа като на «капсулирали» се организации, които «от страх да не дадат някой лев за публикация, остават неотразени».
- Финансовата мотивация беше изтъкната и по отношение на участие в семинари. Липсата на ресурси в региона правят тази тема много чувствителна.
- Като цяло отношението към НПО е негативно. Основание за това дават много практики на проекти, които изглеждат или икономически много слабо ефективни, или прекалено странни и неподходящи за организациите, които ги осъществяват. Именно липсата на фокус и цялостна стратегия за развитие на някои НПО допринася за негативния им имидж на организации, които усвояват пари, а не развиват дългосрочна дейност. Разбира се това са само част от организациите. Заедно с това бяха дадени много примери на много добре работещи и дългосрочно развиващи дейност организации.
- Положителните примери имат една много ясна обща основа – дългосрочност, надграждане и приемственост (да не се работи на парче), добре подготвен професионален екип (в опозиция на хора, които от културни проекти, "скачат" на екологични), използ-

ване на един вече реализиран проект за поставяне на нови цели и задачи в следващия; работа в няколко взаимосвързани направления. Всичко, което излиза от тези рамки вече дава негативен имидж на НПО организациите.

Препоръки:

- Въпреки очертаната картина на взаимодействие на чисто личен принцип или изцяло на основа на икономически отношения, на база на предоставения от нас казус , медиите очертаха няколко много важни препоръки към НПО в опитите им да намерят публичност и да достигнат до медиите със своите проекти.
- Да се включи много атрактивен лектор, който да привлече вниманието на медиите; информацията за това трябва да бъде предварително разпространена
- Ако има изявен и активен млад човек, неговото представяне да бъде изведено напред
- Да се акцентира на факта, че семинара ще бъде в малък град, а не на обичайните места, където такива събития има в изобилите. Да се обясни защо града е важен
- Да се търси атрактивна история – ако има един който е бил в затвора или е излежал присъда и след това е приет за студент, или ако е спечелил някаква награда и пр.
- Участието на местната власт в подобни инициативи според медиите също е базирана на взаимен интерес. Администрацията/кмета използват подобни инициативи, за да извлекат PR ползи. Това е основното, което мотивира интересът им.
- Въпреки всички обобщения, медиите акцентираха, че избора на новина или тема, която да бъде отразена, е въпрос на много силно субективно мнение и на много ситуативни фактори. Това макар и да не дава възможност за ясни предписания как да подобрим ефективността в работата с медиите, поне показва, че взаимодействието не е изначално прекъснато.

Преобладаващата част от участниците в семинара в Русе бяха представители на медии и НПО от региона (Търговище, Силистра Плевен, Велико Търново, Горна Оряховица и др.). Проведеното от нас събитие включваше два модула:

1. Общ преглед на резултатите от проведените до момента семинари в градовете Видин, Варна, Бургас и Пловдив.
2. Разработване в малки групи на казуси, свързани с размяна на роли-

те на участниците, с което те да опознаят по-добре „другата" роля. Очакваният ефект от този модул е участниците да познават по-добре начина на работа на другите и по този начин да подобрят комуникацията и взаимодействието помежду си.

Разработените казуси включваха следните предварително зададени условия:

1. Медии – казус за разработване от участниците:

Разработване на съобщение за медиите от името на НПО за дейности по проект с наименование „Младите хора, лидери на утрешния ден"

Пресрелийзът трябва да представя максимално точно събитие – двудневен семинар по темата на проекта с участници 40 младежи, членове на НПО, необвързани партийно, финансиран от Фонд за младежко развитие към Министерство на образованието и науката. Семинарът не е международен.

Участниците в малката група сами трябва да поставят допълнителни акценти в събитието според техните желания и евентуален предишен опит (Имена на хора, организации, места и др., ако е необходимо), като разработят пресрелийза така, че да бъде публикуван от поне няколко регионални печатни медии.

Работната група трябва да излъчи свой представител, който да презентира продукта от дейността ѝ в рамките на предсоящата след това пленарна сесия.

2. НПО представители – казус за разработване от участниците:

Разработване на едноминутен репортаж за отразяване на събитие. Събитието е двудневен семинар по темата на проекта „Младите хора, лидери на утрешния ден" с участници 40 младежи, членове на НПО, необвързани партийно, финансиран от Фонд за младежко развитие към Министерство на образованието и науката. Семинарът не е международен.

Участниците в малката група сами трябва да поставят допълнителни акценти в събитието според техните желания и евентуален предишен опит (Имена на хора, организации, места и др., ако е необходимо), като разработят репортажа така, че да бъде одобрен за излъчване от медията при наличие на достатъчно други материали от сериозен обществен интерес.

Работната група трябва да излъчи свой представител, който да пре-

зентира продукта от дейността ѝ в рамките на предсоящата след това пленарна сесия.

В рамките на дейностите по разработване на казуса модерирах създадената съвместна **група от представители на медиите и НПО,** както и последвалата дискусия.

Двата казуса дадоха много възможност на участниците да обменят мнения и опит, и най-важното да се опознаят по-добре и взаимно да се поучат от препоръките и опита на другата група. Медиите показаха какви са очакванията им и критериите им за успешно и атрактивно съобщение за пресата, а НПО осъзнаха колко трудно е да се изготви репортаж за 1 минута и колко усилия са необходими за да бъдат представени най-важните акценти в толкова кратко време.

По-доброто познаване на ситуацията, в която е поставен „другият" даде възможност на участниците да направят своите изводи и да използват този опит в съвместната си работа за в бъдеще.

В гр. Русе участниците поставиха следните акценти във връзка с темата на кръглата маса, които допълват резултатите от предходните 4 семинара:

Медиите отправиха следните критики към дейността на НПО:

- Прекалено формален подход в представянето на проектите на НПО, липса на атрактивни и интересни съобщения за пресата
- Според журналистите НПО не полагат последователни усилия за популяризиране на дейността си, а правят спорадични изяви, които на парче (предимно около конкретен проект) представят тяхната работя. И в Русе отново беше обърнато особено внимание на това, че НПО трябва да се изграждат като устойчиви структури, за да бъдат разпознаваеми и по този начин да получат по-добро медийно представяне, представяне на каузата за която работят и проблемите, които решават.
- За не малка част от частни регионални медии един от основните въпроси беше заплащането на публикациите. На практика те гледат на НПО като на организации, които са спечелили проекти, но не отделят от своя бюджет за публичност.

В рамките на дискусиите медиите посочиха следните добри практики в работата си с НПО:

- Сътрудничество между медии и НПО по проекти – създаване на медийни партньорства – по този начин се гарантират средствата

за медийно отразяване на дейностите, създават се условия за подобряване на имиджа на самата медия, като същевременно не се нарушава свободата на словото. Този подход беше определен като една много успешна форма на съвместна работа. Нещо повече – в дългосрочен план, този тип взаимодействия се оказваха много добри. В гр.Велико Търново медиите полагаха усилия да подготвят и обучат НПО за работа с медиите. От гледна точка на дългосрочното сътрудничество и работа с НПО това има позитивен ефект и за медията, защото по този начин тя има един по подготвен партньор в лицето на НПО, което улеснява съвместната им работа. Така НПО се превръщат във важен фактор при изразяване на експертни и граждански позиции по важни обществени проблеми и намират своето място в медиите не само по повод на отделни проекти, но и в ежедневието.

Отправени бяха следните препоръки:

- НПО да се стремят към по-добре написани съобщения за медиите и когато е възможно да се консултират със специалисти по връзки с обществеността;
- НПО да търсят начини да изграждат устойчиви партньорства с медиите, които да са основани на взаимния интерес;
- НПО внимателно да избират времето и деня на своите събития - например да предоставят информация в дни като неделя, когато има глад за новини или в други дни, които не са претоварени с политически събития.
- НПО да работят устойчиво по различни социални проблеми, с което да станат по-разпознаваеми, да повишат доверието в себе си и да се утвърдят като важен граждански и експертен фактор в местните общности.

Александър Куманов, ОБОБЩЕНИ РЕЗУЛТАТИ: РУСЕ И БЛАГОЕВГРАД

При организирането на кръглата маса в гр. Русе в дискусията участваха предимно представители на медии и НПО от региона. В тази връзка приложената от нас концепция за работа включваше:

1. Общ преглед на резултатите от проведените до момента работни групи в градовете Видин, Варна, Бургас и Пловдив.
2. Разработване в малки групи на казуси, свързани с размяна на ролите на участниците като представителите на НПО трябваше да се поставят в характерна за медиите ситуация, а представителите на медиите да разработят казус от дейността на нестопанска организация.

Разработените казуси включваха следното:

1. Медии – казус за разработване от участниците:

Разработване на пресрелийз на НПО за дейности по проект с наименование „Младите хора, лидери на утрешния ден"

Пресрелийзът трябва да представя максимално точно събитие – двудневен семинар по темата на проекта с участници 40 младежи, членове на НПО, необвързани партийно, финансиран от Фонд за младежко развитие към Министерство на образованието и науката. Семинарът не е международен.

Участниците в малката група сами трябва да поставят допълнителни акценти в събитието според техните желания и евентуален предишен опит (Имена на хора, организации, места и др., ако е необходимо), като разработят пресрелийза така, че да бъде публикуван от поне няколко регионални печатни медии.

Работната група трябва да излъчи свой представител, който да презентира продукта от дейността ѝ в рамките на предсоящата след това пленарна сесия.

2. НПО представители – казус за разработване от участниците:

Разработване на едноминутен репортаж за отразяване на събитие. Събитието е двудневен семинар по темата на проекта „Младите хора, лидери на утрешния ден" с участници 40 младежи, членове на НПО, необвързани партийно, финансиран от Фонд за младежко развитие към

Министерство на образованието и науката. Семинарът не е международен.

Участниците в малката група сами трябва да поставят допълнителни акценти в събитието според техните желания и евентуален предишен опит (Имена на хора, организации, места и др., ако е необходимо), като разработят репортажа така, че да бъде одобрен за излъчване от медията при наличие на достатъчно други материали от сериозен обществен интерес.

Работната група трябва да излъчи свой представител, който да презентира продукта от дейността ѝ в рамките на предсоящата след това пленарна сесия.

В рамките на дейностите по разработване на казуса модерирах създадената съвместна Група от представители на НПО, както и последвалата пленарна дискусионна сесия.

В гр. Русе участниците поставиха следните акценти във връзка с целите на кръглата маса, които допълват резултатите от предходните 4 семинара:

Медиите отправиха следните критики към дейността на НПО:

- НПО подготвят стандартни и безинтересни прессъобщения, които често не постигат заинтересованост в медиите;
- НПО използват дълги и сложни наименования на проектите, които изпълняват, което също допринася за липсата на интерес към отразяването на техните дейности;
- В голяма част от случаите липсва ясна и последователна стратегия на НПО за популяризиране на дейностите им. Обърнато беше внимание, че медиите трябва да припознават дадено НПО като работещо, за да обърнат необходимото внимание на дейността му;
- По отношение на „реалността" на дейностите на НПО, представителите на медиите изразиха мнение, че проблем на донорските организации за какво се разходват парите;
- Липсва усойчивост в дейностите на НПО и съответно липсва и доверие към тях.
- Липсва добро и продължително сътрудничество на НПО със структурите на местната власт, което би било и база за по-добро сътрудничество с медиите.

Медиите посочиха следните добри практики в работата си с НПО:

- Сътрудничество между медии и НПО по проекти – създаване на

медийни партньорства – по този начин се гарантират средствата за медийно отразяване на дейностите, създават се условия за подобряване на имиджа на самата медия, като същевременно не се нарушава свободата на словото.

- Представени бяха и примери за добри практики от гр. Велико Търново, където медиите в процеса на работа с местните НПО са успели да обучат представителите на нестопанските организации как да подготвят съобщенията за дейностите си по начин, който гарантира правилно разбиране на естеството им от журналистите, както и отразяването им.
- По-продължителното сътрудничество на медиите с НПО предполага изграждане на взаимно доверие, като същевременно медиите търсят НПО за коментар по въпроси от обществен интерес, които засягат дейността им.

Отправени бяха следните препоръки:

- НПО да търсят начини да включват в екипите си подготвени специалисти по връзки с обществеността;
- НПО да търсят начини да предразполагат медиите към продължително сътрудничество, основано на взаимния интерес;
- Да се предоставя информация от НПО на медиите в дни като неделя, когато има глад за новини;
- НПО да търсят начини да поставят на по-устойчива база отношенията си и с местната власт и институции, което би допринесло за по-доброто им отразяване от медиите.

Групата на представителите на НПО отправи следните критики към медиите:

- Медиите не успяват да предразположат представителите на НПО за добро сътрудничество;
- Медиите търсят единствено собствен интерес от сътрудничеството с НПО, като оставят настрани обществения, не обръщат внимание на стойностните неща;
- Журналистите да отделят повече време и по-обстойно да се подготвят в случай на отразяване на дейност на НПО, като се опитват да навлезат в тематиката;
- Необходимо е да ссе отчита факта, че голяма част от хората изпитват проблеми, в случай че е необходимо да дават интервю, особено за електронна медия;

Групата на представителите на НПО отправи следните препоръки към медиите:

- Медиите да не очакват НПО да се стремят към скандални дейности, за да намерят отразяване;
- Журналистите в електронните и печатни медии да се профилират, което ще даде възможност за по-правилно отразяване на дейностите от обществен интерес

При организирането на кръглата маса в гр. Благоевград поради спецификата на участниците модерирах създадената съвместна Група от представители на медиите, която обсъди взаимодействието с администрацията и НПО и представих изводите от работните групи на представители на администрацията от проведените кръгли маси в Пловдив, Варна, Русе, Видин и Бургас. В гр. Благоевград съвместната работна група постави следните допълващи акценти в тази връзка:

- В гр. Благоевград нито общината, нито областната управа имат обучени и опитни PR специалисти. Двата университета разполагат с добре обучени такива, но като цяло комуникацията с институциите не е на необходимото ниво, като липсва и добро сътрудничество – трудно се намира второ мнение при необходимост от повече обективност на даден репортаж, трудно се достига до информация;
- Медийният пазар в град Благоевград се ограничава до няколко на брой реално независими медии, всички от които клонове на национални медии;
- Съществува цялостно лошо отношение в региона към дейностите на НПО, липсва въвлиане на НПО в работата на медиите и администрацията;
- НПО нямат свои специалисти за връзки с медиите, коо да подготвят цялостни стратегии за видимостта на дейностите на НПО, да подготвят качествени прессъобщения, да поддържат необходимото ниво на доверие с партньорите;
- Поради ограниченията на финансирането НПО не залагат средства за медийно отразяване на дейностите си, а част от тях дори и не търсят реално сътрудничество с медиите в това отношение;
- Медиите с по-сериозен бюджет имат достъп до повече информация и могат да отстояват нуждите си (БиТиВи, НОВА ТВ и БНТ), докато по-малките медии не намират доста често начини за достъп до информация;
- Често специалистите за връзки с обществеността в институциите

на местно ниво представляват пречка (стена) пред добрия обмен на информация, като същевременно и не поемат инициатива за подобряване на отношенията с медиите;

Групата на представителите на медиите отправи следните препоръки към НПО и администрация:

- PR-ите в администрацията да бъдат добре обучени и опитни в дейността си, като същевременно не беше обърнато внимание на необходимостта от предишен опит като журналисти;
- НПО секторът се нуждае от изграждане на капацитет, не само в дейностите по популяризиране, но и като цяло;
- Търсене на устойчивост на сътрудничеството между медии и другите две обществени групи, изграждането му на базата на продължително взаимно доверие.

РАЗСЛЕДВАЩИ РЕПОТЕРИ

АЛЕКСЕНИЯ ДИМИТРОВА, в-к “24 часа”

В последните 10 години една от запазените марки на “24 часа” е разсекретяването на чуждестранни архиви, свързани с България. Засега – предимно американски, защото авторката на тези редове е учила в САЩ и познава законите на тази страна. Та според тези закони всеки гражданин, включително чуждестранен, може да иска всякакви документи. Тъкмо това и прави “24 часа”.

За да няма никаква мистерия и съмнения, че това е някаква специална привилегия за вестника - кратка предистория как започна всичко.

През 1996 г. учех в САЩ. Един ден на път за института си купих вестник “Сейн Пол пайниър прес”. Там прочетох статия за американски студент по право, който побъркал ФБР с искания да бъдат разсекретени около 900 досиета за известни американски покойници.

Името на студента бе специфично. Бързо го намерих в местния телефонен указател и помолих за интервю. Той потвърди, че иска досиетата на известни американци, събирани през т.нар. Hoover Era. Хувър е един от най-известните шефове на ФБР, оглавявал бюрото близо 40 години. Днес сградата на ФБР в центъра на Вашингтон носи неговото име.

В края на интервюто попитах моя събеседник всеки ли може да иска документи от ФБР. “Ама разбира се, и то не само от ФБР”, възкликна той и добави: “Ти защо не пробваш?” После ми разказа, че по местния Закон за свободата на информацията всеки може да поиска документи от всяка американска институция, стига това да не нарушава националната сигурност и закона за личните данни.

Поисках му образеца на писмото, който използва, с идеята да го направя и аз. Интересуваха ме документите, свързани с България – та кой тук знаеше какво е събирано за нас отвъд океана по време на Студената война?

Първото писмо написах на 20 октомври 1998 г. През декември получих отговор, че завеждат заявката ми под еди кой си номер, но трябва да чакам, защото са претрупани с искания.

1 година по-късно, през декември 1999 г. не съжалявах за голямото чакане. То бе възнаградено с най-големия коледен подарък, който съм получавала някога. Получих около 1000 страници доскоро секретни материали от американски архиви, които до преди седмици никой не бе

чел. Те можеха никога да не бъдат разсекретени, ако не бях ги поискала. А в някои от тях имаше толкова находки, колкото не бях правила в цялата си дотогава почти 15-годишна журналистическа кариера.

Заради първоначалния си успех, реших да искам още.

За десетина години съм пратила около 300-350 искания до около 10 американски институции и съм получила повече от 7000 стр. свързани с България.

Скромният ми опит показва, че журналистът, който иска да работи с чуждестранни секретни **архиви трябва да има поне 4 таланта:** да бъде търпелив, да бъдете изследовател, да пише добре и да умии да води битки – защото документи не се дават никак лесно.

Ако има тези качества, журналистът трябва да следва 20 стъпки, за да постигне успех.

1. Намиране на гореща тема – такава, която интересува голяма част от публиката и е обществено значима. Могат да му бъдат от полза многото четене и дългогодишната изследователска работа в българските секретни архиви.

2. Намиране на точния архив – журналистът трябва да предполага или да се досети къде може да се намират документите, които го интересуват. Това предполага да проучите структурата на архивите или системата на институциите в страната, където ще търсите. В САЩ например можете да избирате между ЦРУ, ФБР, Националната агенция за сигурност, Разузнавателната агенция по отбраната, Държавния департамент, Министерство на отбраната, Службата за имиграция и натурализация, Агенцията за борба с наркотиците и т. н. или в техни подструктури

За да се ориентирате в институциите, може да ви помогне проучване в Google със съответните ключови думи в зависимост от темата. Полезно е също така да намерите колеги от съответната страна, които имат опит в работа с архивите – те са безценен и безплатен помощник, в името на каузата за разсекретяване.

3. Да намерите точния адрес, където да пратите искането си. Достатъчно е да напишете в Google името на институцията, която сте избрали и да намерите сайта. В сайта окрийте линка за контакти. Освен линка за контакти, може да ви помогне линк FOIA или Access to Information.

4. Да познавате добре законите за достъп до информация в съответната страна. Можете да ги намерите в Google. Ще ви помогнат ключови думи като Freedom of information или Access to information и името на страната. Това ще ви даде идея каква информация можете да искате по Закона за достъп до информация, и коя не се подчинява на този за-

кон. От полза могат да ви бъдат сайтовете

www.acess-info.org

www.wobbing.be

В тях може да намерите линкове към Законите за достъп до информация в много страни.

5. Напишете писмо по Закона за достъп до информация в съответната страна.

Формулирайте кратко и ясно какви документи искате да бъдат разсекретени (например за определено събитие или операция) Не забравяйте да посочите периода. Не забравяйте да посочите адрес за връзка.

Много сайтове предлагат т.нар. FOIA letter Generators – добри "машини", които пишат по зададени параметри исканията вместо вас. Добри FOIA letter generators могат да се намерят в следните сайтове.

http://foi.missouri.edu/foialett.html

http://www.rcfp.org/foi_letter/generate.php

6. Не забравяйте да посочите в искането, че сте журналист

В някои страни това дава предимства като напр. да не плащате такси за копиране, търсене и т.н.

7. Не забравяйте да подчертаете, че искате документи по силата на Закона за достъпа до информация

8. Ако искате информация за определени лица в много страни трябва да пратите доказателства, че човекът е починал. Работа вършат съобщения за смърт от агенции като Асошиейтед прес или Ройтерс, BBC news archives, енциклопедии като Britannica и Wikipedia.

9. Пазете копия на всички пратени искания. Не пропускайте да поставяте дата на изпращане. Проучете какъв е законният срок, в който трябва да получите отговор, и какво трябва да направите, ако не го получите

10. Чакайте отговор. Въоръжете се с търпение. Времето необходимо за разсекретяване на документи понякога е 2-3 години. Бъдете подготвени, че някои документи могат да ви бъдат отказани. Имайте предвид, че понякога може да искате нещо, без да сте сигурни, че то наистина съществува. **Ако имате късмет да получите разрешение да четете документите, които сте поискали да бъдат разсекретени идва ред на голямото четене.**

11. Прочетете получените документи в детайли. Това включва четене на лоши копия, четене на дълги и ненужни обяснения, от които може да не излезе нищо, разгадаване на заличени имена. Естествено, нужно ви е добро познаване на езика, на който са написани документите.

12. Анализирайте фактите, които сте намерили. Прочетеното може да ви накара да поискате и други документи да бъдат разсекретени. Дълбайте във всеки детайл, особено в заличените

13. Винаги си водете бележки - четете документите, когато имате компютър или молив до себе си. Ако водите бележки, нека да са с молив. Когато четете, мислете какво ново или неказвано можете да извадите като заглавие, за да провокирате читателския/зрителския/слушателския интерес.

14. Започнете да пишете навреме. Не чакайте да изчетете няколкостотин страници преди да се заемете с писането. Не слагайте всичко в един файл - създайте различни папки за различните теми, които откривате в документите - по-късно те могат да се превърнат в отделни статии, части или цели книги.

15. Пишете интересно. Типичният читател е мързелив човек. Той очаква документите да са "прочетени" и "смлени" вместо него. Очаква скучните документи да бъдат представени по интригуващ начин. Журналистът трябва да намери акцентите и да избегне скучните термини

16. Не чакайте да получите исканите документи, за да напишете заявления по други теми - пращайте нови искания. Това прави процесът продължаващ - без тях няма да получавате нови документи

17. За публикацията работете в екип с дизайнери и художници. Те могат да ви помогнат да покажете скучните документи по жив и привлекателен начин.

18. След публикацията дръжте очите си и ушите си отворени. Могат да ви се обадят читатели, свидетели или участници в описаните събития. Някои от тях може да са работили в специалните служби и да са ценни източници. Могат да ви дадат интересни хрумвания за нови искания.

19. Ако агенциите откажат да разсекретят исканите документир пратете писмо за обжалване, но знайте, че това рядко дава резултат. Проучете какви биха могли да бъдат следващите ви стъпки според местното законодателство. Посъветвайте се с колеги в съответната страна.

20. Ако имате проблеми или затруднения – обадете ми се – ще ви помогна. За да видите, че нищо не е толкова трудно, колкото изглежда, можете да прочетете книгите ми "The Iron Fist – Inside the Bulgarian and American Secret Archives", London, Artnik Publishing House, 2005 и "Войната на шпионите. Разследване в български и американски секретни архиви", София, Изд. "Сиела", 2005 г. В тях е описана подробно работата ми с чуждестранни архиви в последните 10 г.

СТАНИМИР ВЪГЛЕНОВ, в-к “24 часа”

Последното ми разследване беше около отвлечения.онзи ден автобус. Ние успяхме единствени да намерим телефон на похитителя и да се свържем с него. Преди това той е звънил на разни телевизии - звънил на БТВ, на Нова, на Канала, но никой не му се беше обаждал все още на него от други медии без той да се обади. Ние успяхме в ИНТЕРНЕТ да му намерим телефона, намерихме и телефона на човека, заради който той твърди,че е предизвикал цялото това нещо с отвличането на автобуса. Говорихме и с него. А пък с Мирослав, който отвлече автобуса, се свързах и говорих точно 4 минути преди той да се предаде. И той точно това каза, в смисъл предал си е оръжието и отива в затвора.

Много е интересна работата ми. Понякога е опасна. Моето мнение е, че когато човек знае какво прави, прави го професионално рисковете са значително по-ниски, отколкото когато не знае какво прави. Но това е при всички професии.

Не обичам анонимността. Важно е откритията в историята да се публикуват бързо, а след това ако е много скандална историята е добре журналистът да изчезне за малко, поне за ден-два. Да се покрие някъде, докато минат първоначалните импулси, защото за съжаление, дори когато правиш бизнес-разследване не е безопасно. Твърде много интереси се засягат. Обикновено на бизнесмените не им е съвсем чист косъма, това е характерно за България в преходния период. Те са или бивши или настоящи мутри една не малка част от тях, и една не малка част от тях мисли и действа първосигнално. Когато видят такова нещо първата им реакция е да те пречупят, ако си им под ръка. Така, че добре е да изчезнеш за малко. После, след като се посъветват с по-умни от тях, обикновено им минава.

Много е глупаво, ако журналистът покаже, по какъвто и да е начин, че ще вземе страна в даден текст. Дори примерно да си абсолютно убеден, че едната страна е лошата, а другата е добрата, това не бива да става ясно от твоето отношение в материала. Ти си длъжен да представяш абсолютно обективно всички позиции, на всички засегнати. Да покажеш фактите, които си събрал и читателят сам да прецени за какво става въпрос - кой крив, кой прав. Но не бива да посочваш с пръст. Това е мое мнение. Аз работя така, не всички колеги го правят, но според мен това е правилният начин и е по-безопасният, защото когато станеш войнствен журналист и започнеш да посочваш с пръст и да водиш война срещу някой в един момент спират просто да те възприемат като журналист и те приемат като войник, който воюва от отсрещната страна и срещу

войника се прилагат конкретните мерки като при война. Типичен пример е Оги Стефанов. В един момент са спрели да го приемат изобщо като журналист, а като войник и ето какво стана. Значи трябва от самото начало, даже да имаш най-страшните мутри пред себе си, случвало ми се е, не най-страшните, но много неприятни мутри примерно, да им обясниш, че ти си журналист, че ти работиш професионално, че ти си намерил някакви неща, проверяваш ги и държиш на тяхната страна. Обикновено дори сред първоначалните импулси да те пречукат на тях им светва, че могат поне да направят нещо. Да дадат своята страна, за да излезе материалът обективен. Дори да са затънали до шия в далавери, обикновено те дават някакво смислено обяснение или ти пускат адвокатите си, които ти дават някакво обяснение и т.н. Но ако не ги потърсиш изобщо, или ги потърсиш агресивно и те приемат, че ти си техен враг, просто си слагаш сам главата в торбата.

Същото е отношението със службите, различните типове специални служби. Аз имам познати от полицията, имам познати от различни служби, обменям информация от време на време, не всеки ден, разбира се. Когато се налага знам на кого да се обадя. Или някой ми се обажда на мен, но не ги използвам, когато те имат някаква информация и искат да я публикуват. Дават ти я и ти просто трябва да я погледнеш или директно я публикуваш. Доста колеги го правят. Това е абсолютно погрешно. Значи дори да идва от такава служба, което значи че е нещо много авторитетно и т.н., ти си длъжен да провериш. Трябва да провериш, да намериш засегнатите страни и да направиш разследване от това, което са ти подали. Ако го публикуваш едно към едно те те използват и не знаеш какво ще стане след това. По същия начин, когато ти имаш някакви отношения с тях има начини да им помогнеш, в края на краищата сме от едната страна на барикадата, мутрите са от другата страна.Ние сме тези, които искаме да работим в полза на обществото. Така е по дефиниция. Така че има начин да им бъдеш полезен без да те използват и в същото време ти ги задължаваш по този начин те да ти помогнат с тяхна интересна информация. Играта е такава – ходи се понякога по ръба на бръснача. Човек трябва просто да знае какво прави. Не бива да се хвърля в тъмното, защото тогава могат да го използват. Когато го използват вече става уязвим. Когато стане уязвим излиза от играта.

- Имам един въпрос. Знаем неофициално, вие ще кажете колко е достоверно, че трябва да се заплаща информацията на журналиста.

- Имаш два варианта - или плащаш, или не плащаш. Ако си готов да

плащаш, може да платиш и много. Там вече няма разлика дали плащаш 5 лв или 500 000 лв. Ние често работим с Алексения Димитрова заедно и това е един от въпросите, по които имаме консенсус - за информация не се плаща по простата причина, че когато отсрещната страна знае, че ти си готов да й платиш за тази информация, тя ще ти даде информация на всяка цена и е много вероятно тази информация изобщо да не е вярна. Тя просто ще иска да ти даде информация, за да вземе парите. Такъв е принципът. Кое е позволено да се плати в някакъв смисъл? Примерно намерил си източник, който е важен и има важна информация, но този източник е изпаднал до такава степен, че няма пари дори за храна. Може да му поръчаш нещо, може да го нахраниш. Малък подарък, малък. Но пари, не. Особено голяма сума, защото тогава точно в това се преобръща - сделка. Всичко се преобръща в една сделка и той е готов да измисли всякаква информация и да те подведе съответно, само и само да вземе някакви пари.

- Аз искам да питам нещо. За мен най-големият проблем, занимавайки се с различни проучвания, разследвания и т.н. е точно това – омаловажаването на информацията. Ходя, събирам, така както всички го правим. Срещаш се с този, четеш, после излиза материалът. След два дена съответният човек, в съответният конкурентен вестник излиза с някакъв ултраужасен материал. По същия начин така сигурно може и да ви е попаднало 4 месеца подред вестникът, в който работя правим едно обществено допитване за един терен в Търново, огромен от близо 200 дка. Кого ли не съм прослушвала, кого ли не съм разпитвала, всякакви обществени и социални групи, абсолютно всички и това излиза всеки петък. Вече пети месец започваме с това. Няколко петъка подред челото на конкурентния вестник е "Всичко е решено, проектът е готов". Каква е тактиката, каква е стратегията при боренето с омаловажаването на труда ти.

Не се страхувате от заплахи, уволнения, от бой и т.н., вие сте много напред. Честно. Да, това не е малък проблем омаловажаването. Аз също страдам от него. Но омаловажаването на труда ни, ми се струва най-голямата обида и най-голямата заплаха за т ова, което правим и което работим.

Хората не са глупави. Те виждат коя информация е напудрена. Естествено това е проблем. Няма как да спрем плащанията на определени медии. Това е пазарна ситуация, пазарна икономика. Имат пари - плащат. Някои нямат пари - приемат. И така става. Но щом те са тръгнали по тази линия вече да омаловажават труда ви, значи са притеснени. Няма

друг начин. Не бива омаловажаването да обезсърчава журналиста. Поне не за дълго.

Някои хора си мислят или поне си мислеха, че ИНТЕРНЕТ е едно от местата, където най-трудно можеш да се скриеш или да скриеш следи от нещо, което си направил. Много хора мислят, че е точно обратното, но се лъжат. Примерно ако си извършил обир на банка и отпред ти останат стъпките, ако завали дъжд те ще изчезнат. В ИНТЕРНЕТ това няма да стане. Дори да положиш специални усилия има доста начини, по които могат да те открият. Хакерите го правят. Аз си влизам само в моите компютри, но по същия принцип те влизат в компютрите на други хора, на вас примерно, или на мен. Затова трябва човек да си защитава добре компютъра.

В работата си ползвам „Сиела", защото там мога да намеря цялата история на фирмата, която разследвам. Какво се е случило? Кой я е създал? Кои са били акционери в един момент? Кой е излязъл, кой е влязъл и т.н. Уверявам ви тази информация не е приятна за много хора. По същата причина, че бизнесът ни е доста окалян от прехода и някои хора са били съдружници с други хора, които сега изобщо не искат и да чуят. Които са станали прекалено публични личности. В смисъл всеки ден ги разнасят по вестниците и ги описват какви ги вършат или ги водят по съдилища и т.н. Това е голямо оръжие, когато имаш търговския регистър и можеш да провериш за всеки един с кого се е свързал в бизнеса си. Много неща, включително много от убийствата, от неразкритите убийства в България, са обяснени тук.

Винаги работя за хора, на които мога да разчитам. В София специално съм работил за два вестника до момента. Единият беше "Континент", който за съжаление фалира по-късно, а другият е "24 часа", който за щастие е в много добро състояние, но и двата вестника, когато съм имал проблеми са заставали зад гърба ми. Съден съм три пъти, спечелихме и трите дела. Първото дело беше в "Континент".Това беше 1996 г. по времето на Жан Виденов. Тогава имаше една групировка, наричаше се "Орион". Не знам колко от вас си я спомнят. Тя беше като октопод. Беше хванала властта отвсякъде и черпеше здраво. Част от хората сега са в ЮАР. Други са другаде. Една част ги осъдиха за убийството на Луканов, после ги оправдаха. Всъщност те го убиха, но така или иначе тогава имах проблеми с тази групировка. Проблемът беше, че пишех, затова, което правят. Правех разследвания. Но те не бяха доволни от това нещо. В крайна сметка един от техните видни представители Михаил Данов, който в този момент беше шеф на БТК започна да ме съди. И ме съди един

месец и в този месец, даже още преди това беше наредил на охранителната фирма, която охраняваше централния офис на БТК да не ме допуска вътре. Бях персона нон грата. Пък всеки вторник имаше официални пресконференции и трябваше да се взима информация, защото това ми беше ресор. Не ме пускаха. Аз си стоях отпред и чаках да излязат колегите от другите медии и те ми казваха всичко. Имаше солидарност. Започна да ме съди г-н Данов. Един месец по-късно Жан Виденов подаде оставка. Съответно г-н Данов го изритаха веднага оттам и всичко свърши с хепиенд, с много смешен хепиенд между другото. Беше вече месец, след като Данов беше подал оставка, бяха го уволнили и ме извика управителят на вестника, попита ме "Какво става с твойто дело в БТК?". Викам: "Всичко е наред". Уволниха този дето ме съдеше, дойде старият шеф на БТК, който ми беше приятел. Победихме. Влизам си, когато си искам в БТК и така си беше. Победихме. Той вика: "Ти победи, обаче всъщност БТК те съди. Имаш призовка". И аз щях да припадна. Действително имах призовка и звъннах веднага на стария-нов шеф и там: "Защо ме съдиш? В края на краищата това, което съм писал е от твоя информация" . Той беше един от основните ми източници. Той вика: "Не е вярно. Как ще те съдя?" И се оказа, че просто Данов като е наредил на правния отдел на БТК да ме съдят и те са си почнали. И след като никой не им е наредил да спрат и те си продължават. Естествено спряха. Вторият, който ме съди беше Юри Ленев. За тези, които не се сещат кой е той това е един от хората, които бяха осъдени на доживотен затвор за убийството на Луканов. Впоследствие го оправдаха заедно с другите. Той ме съдеше по един друг случай. Бяха завзели една сграда точно тук до партийния дом на "Московска". Много голяма сграда. Уж я бяха взели за банка - Земеделска промишлена банка, която фалира, но реално си бяха взели всички апартаменти там и една между другото позната журналистка, която имала там някакъв реституиран имот се обади и ми каза, че се опитват да я изхвърлят. Тя си има реституиран имот. Не само нея, а и други частни собственици - с идеята да завладеят цялата сграда.И аз направих разследване. Свързах се с този Юри Ленев даже, но той ме напсува по телефона, аз го цитирах и след това започна да ме съди. И така две години. Две години ме съди. Не успя да ме осъди. Имах вече много добри адвокати. Между другото в този период аз се преместих към "24 часа" и чрез "Правен отдел" на тогавашния главен редактор Валери Найденов и на Венелина Гочева, която беше заместник-главен редактор по това време, те успяха да убедят новите собственици от ВАЦ да поемат защитата ми, въпреки че делото ми беше започнало заради публикация в друг

вестник. Това беше голям жест от тяхна страна. Победихме. Мисля, че Ина Лулчева тогава ме защитава. Изобщо все известни адвокати. И Юри Ленев не успя да ме осъди. Малко след като се отказа го прибраха него и му се случиха много неприятни неща. Така, че аз съм овъзмезден и в този случай, а третият случай беше с една плевенска прокурорка, която се водеше прокуроръ, изгубил най-много дела. Просто бяха изчезнали ей така в шкафа. И бяха изчезнали тези дела и аз бях написал един общ материал. То даже не беше и разследване това, а анализ за съдебната система и я бях цитирал като случай за прокурора с най-много изгубени дела. И си беше абсолютно така.

- Защо залагате толкова на новите сайтове на „24 часа" и „Труд"?

Защото в тях е бъдещето. С бъдеще са сайтовете с видеозаписи. Едно е да видиш текста и да кажеш, абе тук нещо ме мотаят тези журналисти, те са си предали някакви неща. Друго е да го видиш записано. Няма лъжа. Или е много по-трудно да излъжеш в един видеозапис. Естествено и там има начини за манипулация, но са много по-трудни, така че с това ще се занимавам и ви го препоръчвам като тенденция, особено който има интереси в тази област. Подготвяйте се технически, ако още не сте готови. Не е кой знае какво да работиш в мултимедийна организация. Много е приятно и много интересно, но според мен традиционните вестници си отиват. Може да не е веднага, може да е след 30 години, но тенденцията е към отиване и едва ли някой ще го отрече. Докато мултимедията тепърва настъпва.

- Днес не е достатъчно да си просто вестникар, така ли?

Аз винаги съм бил доволен, че съм започнал като вестникар и съм имал възможност да обработя първо стила си за писане преди да се занимавам с други неща, но вече не е достатъчно. Да, един журналист трябва да може хубаво да пише, трябва да редактира хубаво, трябва да снима хубаво вече. Трябва да може да работи с видео, да обработва видео.Трябва да може да се оправя с мултимедиен проект. Аз затова съм се ориентирал към тази медия "Нюз Мобайл". Предполагам, че поне рекламите сте ги виждали. Това са електронните варианти на "24 часа" и "Труд", които ти позволяват да ги имаш на телефона си. Можеш да ги четеш навсякъде, по всяко време.Освен това отговарям за сайта на "24 часа" и може би ще се занимавам и със сайта на "Труд" по някаква линия.

ЙОВО НИКОЛОВ, в-к "Капитал"

Работил съм дълги години в "24 часа", от самото създаване до 1996 г. След това работих една година в "Континент" и от 1997 г. съм част от екипа на "Капитал". Предните пет години до юни тази година бях и главен редактор на предаването "На чисто" по Нова телевизия. В общи линии през цялото време съм се занимавал с разследвания. В последните години, когато станах отговорен редактор имаше лека промяна на функциите ми в "Капитал", но това не означава, че съм престанал да пиша, въпреки, че това става по-рядко, защото имаме някакви други ангажименти. Много съм се занимавал с организирана престъпност, корупция, правил съм репортажи от почти всички балкански страни, имам и някакви награди. В общи линии това съм аз. Не знам как да си структурирам лекция

- Как се прави репортаж за балканските новини, примерно в Босна?

Бях в Сараево, 1994 г., март месец. Сложно, по принцип е опасно доста. Едната характерна особеност е, че за разлика от западните журналисти, които живееха там на практика, поради факта, че българските медии имат по-малко средства, аз лично ходих 10 дни с екип. Точно тогава Юнпрофор беше затворил Сараево и не можеше да се влиза изобщо вътре. И то е като да използваш всяка възможност в такава ситуация. Там по време на войната на практика цялата държава беше срутена и нямаше никакви превози по пътищата. И поради тази причина на кръстовищата на всяко село това значи пътя между Зворник, което е първото село след Сърбия, към Сараево, до Сараево това са някъде около 200 км, почти на всяко кръстовище имаше такива от селските милиции, военни, които чакат и отиват си в отпуска.

Спря ни един полицай, когото взехме на стоп. Оказа се, че той живее в Пале. Пале беше всъщност сръбската част на Сараево, там където беше административния център на Сръбската република. И си го взехме ние и си пътуваме към Сараево, оставихме го до Пале, носихме някакви подаръци, той ни разказа за войната и решихме да влезем, още не знаехме, че Сараево е затворен. Решихме да влезем в сръбския квартал на Сараево - "Гърбавица", който беше по-известен с Алеята на снайперистите. Има 3-4 блока високи в които се беше настанила т.нар. снайперистка мафия и да се изведе някой от Сараево в "Гърбавица", за да влезе, се плащаше по сложна схема на снайперистите. Те бяха или бошнаци или сърби. И си водиха някаква търговия - примерно срещу 5 000 марки освобождават кордон за 10 мин., през които трябва да пресече някой, който си е платил. Естествено ни спряха веднага след планината, която беше

където се провеждаха олимпийските игри в Сараево преди години и ние бяхме принудени да се върнем в Пале. И свързахме се там с наши колеги, със сърби, има западни вестници със сърби, които казаха - принципно може да си намерите квартира тука, но трябва да ходите до Сараево, ако ви пуснат. Първо ние си бяхме направили труда да минем през Белград, взехме си пропуски от сръбска страна, за да можем да вървим спокойно по пътищата. И аз тогава просто се сетих къде точно бях оставил този сръбски милиционер. И отидохме при него - така и така, трябва да спим тука, защото не ни пускат. И той каза о кей и звънна на някакъв негов братовчед, който беше на война, в смисъл беше на позиции, дадоха ни квартира, семейство много приятно. И на другия ден трябваше да отидем в Сараево, все пак да пробием по някакъв начин. И пак късмет - излизаме и тръгваме към "Гърбавица" и същия този стои там, същият милиционер. Викам - какво става? И той - трябва да отида да видя брат ми, който е полицай в "Гърбавица" в управлението. Викам - те не пускат, вика - ами с мен ще ви пуснат. И минахме четири поста като през турски гробища. Само той се показва и те махаха - давай, давай, а междувременно нашето правителство беше пуснало някаква декларация и те като виждаха български номер и ни ръкопляскаха.

Но имаше примирие тогава и благодарение на същия този милиционер, който ни заведе при брат си, който се оказа, че е шеф на РПУ-то в "Гърбавица", той ни даде един полицай, раняван от снайперистите и той ни прекара по пътеките, по които минават сърбите. Имаше някакви коридори, някакви стени вдигнати, супер интересно беше. И там вече завързахме връзки със сръбски стрингери, с кореспонденти, имаше на Ел Паис – една Миряна, тя беше много бойна мадама, и тя всъщност ни въведе, обиколихме сръбските позиции, ние разбира се, се направихме на интересни - прескочихме два поста, отидохме видяхме, ЮНМПРОФОР бяха дали нареждане да се изтеглят всички тежки оръдия на 40 км навътре в територията на Република Сръбска, ние обаче се направихме на ударени и по едни пътища хоп, намерихме ги. Арестуваха ни. Като ни арестуваха и след това ни закараха, обадихме се на министъра на информатиката и обещахме, че няма да публикуваме нищо. Но пък станахме приятели с министъра на информатиката. И понеже все пак искахме да вземеме интервю от Радко Младич, и той направи всякакви усилия, за да ни осигури интервю, обаче не успя, защото беше някъде изчезнал и всъщност тогава ни даде връзка с един от своите заместници. Много интелигентен човек, професор по история. Разбира се, националист. И пак благодарение на този министър ни изпратиха кола, отидохме, където

беше щабът на армията и си взехме интервюто.

Докато ние бяхме там, изтичаше ултиматумът за изтегляне на тези тежки оръдия и в 12,00 примерно на 9 март, не си спомням точно датата, но беше началото на март, трябваше НАТО да бомбардира позициите на сърбите. И сърбите обичат да се правят на мъже, бяха решили точно в 24,00 часа да поканят журналисти. И отидохме. Те се напиха, те пият един гаден виняк му казват, като българския коняк "Слънчев бряг". Изпонапиха се и точно тогава започнаха да летят самолетите. И като почнаха да стрелят по самолетите, те хвърчат на 15 км, нищо не може да се направи, но те стрелят. През много перипетии минахме и към 3-4 часа сутринта се прибрахме в Пале като през 3-4 поста навсякъде ни дърпаха да пием. Беше като апокалипсис, някакво непрекъснато опиянение, пиянство.

Смисълът на това, което го разказвам е, че в такива ситуации се съобразяваш с възможностите и с шансовете, които ти дава ситуацията, за да направиш някакъв репортаж, който е по-различен от това, което е казионното и което се случва по пресконференции. Аз тогава бях значително по-млад - на 32 години. На тази възраст човек малко повече рискува, отколкото като стане на 45, но идеята е, че трябва да се улови шансът и да не се изпуска. Разбира се, в границите на разумното.

- Как се отварят институциите?

Принципно основата на разследващата журналистика са източниците на информация. Преди 5-6 години ние разчитаме повече на живи контакти и на инсайдъри вътре в институциите. Това не става нито от един път, нито от два пъти, нито за една или две години, един журналист си създава мрежа от информатори. Като информатори е думата, но по-скоро имам предвид мрежа от приятели, или хора, на които има доверие, които изнасят информацията или за нещо, за което се интересуваш или ти подават някаква вътрешна информация, която не е станала публична, или се прикрива от институцията.

- Вътрешен човек или "подводница" където му казваме.

Да. Както му казваме "подводница" и е много важно да си поддържат тези контакти. Разбира се, това става на базата на взаимни услуги, аз на мене, ти на мене и ти нататъка. На мен поне не ми се е налагало да плащам. С течение на времето институциите бяха принудени да започнат да се отварят. Давам пример. Ако преди разчитахме на ДАКСИ като основен източник за информация за дадена фирма, която не винаги е прясна, получават се закъснения, в момента достъпът до търговския регистър е открит. Навремето, когато ние почнахме да се занимаваме с разследва-

не на икономически престъпления, първите които открихме фирмените регистри бяхме журналистите от “24 часа”, впоследствие и “Капитал” започна тази практика. Не благодарение на мене, а много преди мене. Ние ходихме в НСИ, имаше един чичко много приятен лека му пръст, който ни вадеше едни разпечатки, ама буквално метри дълги. И то на едни големи принтери и плащахме по 3,60 на справка.

Впоследствие го качиха на ДАКСИ, АПИС се включиха след това, в момента търговският регистър е открит за всички и всеки може да види състоянието на една фирма, дали балансите и отчетите за миналата година, всичко е открито. Преди ходехме в търговското отделение на съда. И сме прекарвали там часове и дни, за да вземем фирмено дело и да го изчетем цялото и те като не дават да се копира, се преписваше всичко на ръка и беше дявол на магаре. Нещата сега са значително по-добре. Агенцията за държавни вземания, Агенцията по вписванията, всички тези държавни институции, които принципно носят някаква информация за дадена сделка и за нещо, което се случва в дадена фирма или за нейните задължения, в момента всичко това е открита информация. Благодарение на Закона за достъп на информация вече държавните институции са длъжни да ти отговорят. В нашия вестник водя някъде около 10-15 дела за отказ на информация от държавни институции - по договори между правителството или министерствата и някакви частни фирми. Основният им довод обикновено е че това е търговска тайна и не представлява обществен интерес. Трябва да кажа, че две трети от делата са във ВКС. То е въпрос на постоянство. Да, при всекидневници искаме ден за ден всяка информация веднага да излезе, но ако се прояви търпение, новината от това, което ще ви дадат да прочетете пак ще стане новина, ако и да е минало събитието. В българските медии малко като еднодневки приемаме събитията и не ги проследяваме докрай. Когато се започне една работа, когато се направят някакви разкрития, те трябва да се проследяват до край, за да има някакъв ефект от журналистиката. Ще ви дам пример с пътния фонд. Скандала съвсем не го откри “Капитал”. Една година преди това в-к “Дневник” беше писал за връзката между Веселин Георгиев и батко му. Но “Дневник” не бяха го проследили впоследствие. Не продължиха темата. “Дневник”, което е издание на същата група. Лятото на миналата година същото заглавие излезе и в „168 часа” - ставаше въпрос за 116 млн. И то отмина. “Капитал” си направи труда да проследи темата и по съвсем по различни пътища стигнахме до едни и същи суми. Регистърът по Закона за обществените поръчки е особено важен, оттам ни изскочиха на нас всички сделки на Батко. оттогава в продължение на

три месеца “Капитал” всеки един брой публикуваше и търсеше отговори на въпросите, които бяхме поставили. И продължавахме да доразвиваме темата, докато в крайна сметка ЕК, чиято информация основно идва от медиите, защото чиновниците естествено ги лъжат, обърна внимание на този случай. тогава нещата се обърнаха и този човек беше уволнен. Но беше необходима една последователност от 3-4 месеца, Разбира се, уволнението беше следствие от усиления контрол, който ЕК е наложила на България. Но и журналистиката изигра своята роля.

- Агенцията за държавни вземания как работи?

Не можем да заобиколим сроковете, защото такива са законите. Те дават примерно до 28 дни или 14 работни дни, няма как да ги прескочим, малко повече търпение е нужно, без излишна нервност. Пускате питане по Закона за достъп до информация и чакате. Това е. Но сега е много полесно, отколкото беше преди.

И другият вариант е малко повече да ги критикувате, за да ви имат страха. И да правите мрежи. Поне в провинцията пък е по-лесно правенето на мрежи. Защото все някой с някого е свързан. Практиките са много различни. Малко като Любо Пенев ще кажа, че мач с мач не си приличат, но едно разследване не си прилича с друго разследване. Аз съм бил на много учения на запад и съм се срещал с много колеги по западни вестници. Там разследващата журналистика е издигната в култ. И всички награди, които се дават, се дават основно за разследвания. Времето, което имат там да работят по едно разследване, е съвсем различно от това, което имаме в България. Работейки в “24 часа” пишех дописки непрекъснато и в същото време работих успоредно по някакво разследване. “Капитал” като седмичник е малко по-либерален в това отношение, но пак си имам задължението да следя някакви ресори и успоредно с това правя разследвания. На Запад се правят групи от разследващи журналисти, и второ имат много време да работят по тези разследвания. Спомням си четирите броя на “Файнешъл таймс”, които бяха посветени на Максуел и България. Беше правено в продължение на година и половина от 18 репортери и от трима редактори. Година и половина те бяха ровили по сделките и схемите на Максуел. Като капак, понеже в Англия съществува закон, който ние няма да го разберем, но те като една 600 годишна демокрация, сигурно го разбират, там дори изнесените факти да отговарят на истината, ако тези факти уронват доброто име на човека, съдът има право да наложи забрана върху тези статии. И тъй като целият екип беше контактувал и с адвокатите на Максуел, и със сина му, със синовете му знаеха точно какво ще излезе и какво точно търсят журналистите. И адво-

катите на Максуел тогава наложиха забрана, за да не се уронва доброто му име. Как се случи, че три месеца след като приключи разследването, този човек се самоуби, не е ясно. Но когато този човек се самоуби, тази забрана пада. Става въпрос само за жив човек. И всъщност тогава "Файнешъл таймс", които тогава имаха готовите материали, избумкаха статиите си и една седмица стреляха непрекъснато, разкриха цялата схема и всички измами. Моето най-дълго разследване беше за трафика на жени - в продължение на шест месеца го правих. То не беше финансирано от моя вестник, а от "Фрийдъм хаус". През които шест месеца аз обиколих държави, всички разходи се поемаха от "Фридъм хаус", и след тези шест месеца написах един материал, който след това спечели една награда на университета "Джон Хопкинс" във Вашингтон. Но това разследване ми е коствало наистина доста работа и доста обикаляне по Европа. Аз тогава ходих в Македония, в Чехия, в Гърция, Сърбия, за да проследя всички пътеки и всички пътища по трафика на жени през 99 г. В общи линии има някакви стандартни процедури, когато се започва такова разследване - поставяш си една тема, слагаш си един план, след това план кое как ще се случи, и след като събереш достатъчно материал, всъщност сядаш и започваш да обобщаваш.

- Разкажете повече

Трафикът на жени имаше през 98-а имаше две посоки - Чехия и Македония. В Чехия бях правил разследвания и имах някакви контакти с колеги и с чешки полицаи, благодарение на други мои приятели, които живееха там, говоря за Северна Чехия, на границата с Германия. Имаше един българин - Белчев от Русе, той беше направил буквално империя там. Беше купил полицията в двете гранични градчета и имаше някъде около 45 проститутки. Там беше по-лесно, защото ползвахме съдействието на следствените органи, които бяха го арестували вече, аз бях писал за него преди това. Но в Македония трафикът на жени се държи от шиптърите, от албанците. Това са едни изключително затворени общности и човек е много трудно да проникне там. Минахме през Тетово, където ударихме на камък. Имах един приятел, който имаше туроператорска агенция, той водеше в България туристи македонци.

Отидохме в Охрид, където всъщност беше имението и централата, да го наречем, на един шиптър с прякор Леко. Той беше арестуван 2004 година именно за трафик на жени и наркотици, лежа три месеца в Скопие, докато подготвят документите за процеса и на четвъртия избяга от затвора. И мисля, че после не го откриха. Но моите приятели ме свързаха с някакъв техен приятел, който се оказа контрабандист на пъстърва.

Казваше се Мике. Той имаше много голямо влияние сред албанците, а имаше голямо влияние, защото от страна на Македония е забранено да се лови пъстърва, а от страна на Албания може да се лови. И всъщност той си имаше търговски взаимоотношения с тях. Те му носеха пъстърва, той снабдяваше заведенията в Охрид, и се напиваха заедно и т.н. И благодарение на този човек аз обиколих всички публични домове и кафани във Велеща, напивах се две-три вечери, правих се на клиент, исках да си взема момиче с мене, докато пиехме с тях и се оказа доста сложно да си вземеш момиче, което да дойде с тебе. Те искат - понеже имат много случаи на бягства – да се остави капаро от 2 500 до 3 000 марки, ако искаш момичето да дойде с тебе вечерта и на другия ден ти ги връщат, ако върнеш момичето. Ако не върнеш момичето, те си остават цената на девойката. Аз мога да си я взема, ако платя 3 000 марки. А те са я купили за 1 000 и всъщност 3 000 марки за тях вече е печалба. Такъв е механизмът на трафика на жени. Но мисълта ми беше, че пак трябва вътрешен човек, който да те вкара в нужната ти среда. Две седмици след мене беше отишъл екип на "Ен Би Си" да снима и им бяха потрошили джипа, бяха ги пребили, бяха им откраднали всички камери и т.н. Така, че принципно много внимателно трябва да се действа, когато се правят такива по-опасни разследвания, особено свързани с организираната престъпност.

- Отказвал ли сте разследване?

Дали съм отказвал разследване. Ами сигурно съм отказвал, нямам някакъв драстичен спомен. В смисъл, нещо, което съм искал адски да го направя, и да не го направя. Имали сме много критични случаи, в смисъл, че съм стигам до бой с някакви хора. Примерно с този от Карнобат - Миньо Стайков. 98-а ги бяхме заловили как печатат фалшиви бандероли. Беше ми попаднало едно сведение на МФ от инсайдър подчертавам, което говореше за проверка на всички заводи за алкохол в България - колко бутилки са купили през 98-а година. Ние поискахме справка колко бандероли са продадени през същата година на тези фирми. И се оказа, че те са купили примерно 12 млн бутилки, а са платили 3 млн бандероли. Което означава, че останалите милиона са фалшиви бандероли. И понеже задавахме някакви въпроси и дойде Миньо с арабина, който му е съдружник в редакцията да се договорим. Ние искахме мнение от тях, те решиха да дойдат лично. Но за да изглеждат почтени бизнесмени си оставиха охраната долу. И както си общувахме нормално, Миньо в един момент започна да ме заплашва. И като започна да ме заплашва, аз скочих към него и щяхме да се сбиеме. И добре, че Прокопиев - тогава беше главен редактор на вестника – се яви нещо като синя каска между нас

двамата. Ти недей, ти недей, ще се разберем, не знам си какво, в крайна сметка материалът излезе и излезе така, както ние го бяхме направили. В “24 часа” когато вървеше гангстерската война, ние периодично си имахме гости някакви мутри, които си идваха в редакцията. И си общувахме с тях, това не било вярно, ама това не било вярно, имаме такива комични ситуации. Бях направил един репортаж - Атанас Комшев лека му пръст - един борец, и той от Карнобат, тогава течеше битката на охранителните фирми за контрола на пътищата и за рекета. И Комшев беше хванал Хаинбоаза, с една група от неговите и се бяха стреляли по магистрала “Тракия” и го бяха ранили в гърба. И аз бях написал един репортаж голям и на следващия ден бях заминал за Бургас със самолет за някакъв друг с идеята да се върна вечерта. Но в Бургас имам приятели, заприказвахме се и вместо да хвана самолета в 17`00 ч, взех тоя в 18`00. А междувременно Комшев идва с десет човека в редакцията и пита за мен. И те го разпознават и му казват, че съм в Бургас, и той казва - ами той трябваше да се върне до 18,00 часа. Откъде знае, така и не разбрахме. Мария Стойкова, която сега е зам.-главен на “Сега”, тогава беше редактор на вътрешна политика - и казва, ако имате някакви възражения дайте ни интервю, ще ги напишем тия неща, ако сме сгрешили някъде, ще го опровергаем. И върви някакво интервю и Мара пита - г-н Комшев, а вие къде сте ранен, и един от неговите, които след това ни стана информатор, вика - душата му е ранена, госпожо, душата му е ранена от глупостите, които пишете за него.

Имаше и друг случай - бодигард на Караманski - Иван Кудев, беше убит в “Младост” 4. Пак сме написали репортеж за погребението кой е, що е и т.н. и седим на планьорка на другия ден на обяд. И по едно време идва охраната, Гочева водеше планьорката. И казват - г-жа Гочева, едни момчета са дошли тука, искат да говорят с вас. Тя само ме поглежда и вика - хайде. И отиваме, десет мутри от хората на Кудев, смутени такива, те са леко първични, и Гочева с престорена веселост - кажете момчета, какъв е проблемът, кои сте вие? И единия вика - ние сме от страната на покойника.

- Разкажете за други ваши разследвания

Бях правил едно разследване в “Капитал” за бизнеса на Чорни, много работа беше, поне една година съм работил, но там е по-сложно, защото документи обменяме с колеги журналисти от чужбина. И бях нарисувал схема като слънце на две страници, пък от коя фирма, пък откъде идват парите, пък къде отиват и съм супер горд. И викам - избих рибата. И срещам Гочева. Тя ми е състудентка от университета между другото. И

казва Венелина - “Йово, страшен текст си направил, страшна схема си направил”. Викам верно ли, каката? И тя продължи - загубих се на трета страница; кой къде беше, откъде дойдоха тия пари, къде отидоха. Седнах аз, изгледах го, проблемът е, че имаше пренасищане с информация и така се губят връзките. Трябва баланс в тия неща.

Когато правиш едно разследване от някакъв случай, някои детайли имат особено голямо значение, но някои са излишни. В смисъл, аз като съм откраднал 3 млн евро, какво значение има с каква риза съм бил. Ама никакво значение няма, аз съм откраднал 3 млн евро! Ако примерно съм седнал като Масларова да отида при бедните с три ланци със злато, това е важно, защото тя се е срещнала с бедните и е социална министарка, а вратът й се чупи от златото, което носи. Но като си откраднал 3 млн ,че съм бил със синя риза, няма значение, виж, ако ризата е „Пиер Карден” и струва 3 000 евро, тогава да, важно е.

- А има ли хора, които са с мафиотска ориентация

Да. За съжаление, това е един от проблемите в българската журналистика и в българските медии, че не е ясно откъде идват парите, с които се прави тази журналистика. В смисъл да ви отговоря, че Ирена Константинова купи сто вестника, Кръстева купи “Монитор”, “Политика”, “Телеграф”, “Търново”, “Борба”, където аз съм бил на стаж, ИПК “Родина”, сега иска да купува и “Стандарт”, тя все пак е била директорка на тотото. Става въпрос, че тя си прави една империя от медии, от телевизия - ТВ 7, това са страшно много пари. Откъде идват тези пари? Проблемът е на държавата, че не проверява тези сделки, това е проблемът. Проблемът е, че държавата като види, че един човек харчи толкова много пари, трябва да го извика - кажи сега, откъде са тия пари.

ХРИСТО ХРИСТОВ, в-к „Дневник”

Никога не съм подценявал колегите, които работят в провинцията, и никога не съм си позволявал да деля журналисти в провинцията и журналисти в София от по-централните издания, дори често пъти от казусите, които сме обсъждали с мои колеги и приятели от фондация “Програма достъп до информация”, са по-характерни за правенето на добра и стойностна журналистика в провинцията.Все пак бих изтъкнал като едно от основните правила, когато се прави едно по-мащабно и по-сериозно разследване, журналистът още в самото начало да е наясно със себе си и с това, че когато се създадат проблеми с източниците, той трябва да ги защити, включително и с риска самият той да бъде изправен пред едно полицейско дознание или прокурорска проверка. Закон номер едно е да не се разкриват никакви източници. Аз лично мога да ви дам един или два примера - стигнал съм и до там, че чрез зам.-главни редактори са се обаждали в редакциите и са ме молили в кавички, това е една по-любезна форма да отида дори при вече покойния главен прокурор г-н Иван Татарчев, с който съм работил, разбира се, отлично и изпаднах в една такава ситуация, хора, които бяха близки и с които той имаше връзка във в-к “Демокрация”, в един момент да поискат аз да си споделям източниците, разбира се, не го направих; винаги в такива моменти човек трябва да знае, че достатъчно е един път да направи тази грешка да разкрие източници и оттам нататъка той става една продънена кофа. Рано или късно тези неща се научават в гилдията или от хората, с които работи и оттам насетне той губи всякаква възможност да се развива и да утвърждава името си като човек, който умее и гарантира, че си пази източниците. Имал съм и друг случай - пак така натиск от прокуратурата във връзка с една от последните ми публикации във в-к “Демокрация” - ставаше въпрос за разследването по делото за убийството на Андрей Луканов. Аз получих информация от първа ръка. Само една скоба да отворя - бил съм в Щатите и в Англия, там разследващата журналистика е на особена почит и също се преподава, но там са доста напред с материала и разбира се, са си направили една по-сериозна структура, дори чисто непрактическа, а така да се каже базисна, по която да може да се работи, която е свързана до голяма степен и с теория. Затова и мисля, че дори у нас и да се нещо теоретично, то е една по такава изчистена схема за това какви трябва да бъдат обикновените правила. По тази причина аз ще навляза в конкретиката.

Та получих аз тази информация от човек и задържах я по-дълго време. Обикновено, за да спечелиш добър източник това не важи, но знам, че особено в системата на МВР не е добре да изсипеш информацията

едно към едно, нещо, което съм правил като начинаещ журналисти и аз. Човекът срещу вас действително ви моли казаното да си остане между вас, пък вие всъщност се изкушавате да отидете и да напълните броя и да имате едно чело на вътрешна страница, дори на първа страница и по този начин да изпъкнете, по-добре е да си запазите тази информация и да убедите човека, че това, което сте си говорили може да се поднесе след няколко дни, и обогатено от други източници и чрез допълнителни проверки, за да може да спечелите този човек като надежден информатор. Т.е. той да се убеди във вас, че не всичко, което ви се подава веднага ще го изпляскате във вестника. И така по този случай с Луканов няколко колеги пишеха тогава за това политическо убийство, но със силно криминална окраска, професионално извършено, очевидно поръчково и това си беше една тема, за която всички журналисти даваха мило и драго да имат информация. Една колежка от в-к "Труд" получаваше информация от първа ръка от МВР, разбира се, тя не публикува никакви имена, но публикуваше задържаните лица при всеки арест, при всеки арест "Труд" излизаше под глава, че е арестуван за убийството на Луканов еди кой си с инициали. И това създаваше страхотен смут по веригата, защото винаги по редакциите започва да се шуми кой какво може да извади, сега гледам, че натискът не е чак толкова голям. Но, разбира се, за един репортер, който е криминален, това означава, че той е вътре. Той трябва да отговори по някакъв начин. И от тази гледна точка беше много интересно всеки да прави някакви разследвания, да гледа делото за убийството под различен ъгъл, с различни хора. Аз получих своята информация в един много подробен разговор с информатор от първа ръка - хубавото е в такива ситуации да не се вади изобщо химикал, да не говорим за диктофон и такива неща, по принцип аз с този човек, който беше мой информатор се познавах от много дълго, той ми имаше безкрайно доверие и той сподели тази информация. Това, което аз направих е, че запомних имената на тези руснаци, които тогава аз за първи път осветих и ще ви кажа каква беше реакцията. Нямахме тогава нито ДАКСИ, нито АПИС, става дума за 98-а г., въпреки, че ето десет години има вече. Имаше едно информационно обслужване, то се намира до Паметника "Левски", даваш името и ти правят разпечатки, както сега по компютъра, но през ДАКСИ или АПИС. И аз си направих разпечатка и изскочиха фирмите на руснаците. Освен това на тая разпечатка имаше и дата, която много ме спаси, защото щяха да ми скъсат шортите от прокуратурата. И в един момент, аз реших да публикувам. Тогава в "24 часа" Станимир Въгленов пишеше доста активно по тази тема и аз направих една схема, с която за първи

път огласих имената, от къде са, защото знаех и групата, най-важното е, че посочих по какъв начин са стигнали до тях, просто и пистолетът, който беше намерен по-късно след убийството на Луканов, с този пистолет беше извършено още едно убийство от самите тези, те са си такива наемници руснаци, от Крим си спомням, че бяха. Намерих си карта, всичко това го поднесох в "Демокрация". Министър на вътрешните работи беше станал Еманоил Йорданов, въпреки, че работих в "Демокрация" не съм имал нито близки депутати, десет години съм работил там, минал съм от цялата стълбица на журналистиката, но стана голям конфуз, защото това беше дело взето на специален отчет в прокуратурата, а главен прокурор беше станал Никола Филчев. Те бяха назначени по линия на СДС. И разбирам аз от моя източник, че целият прокурорско-полицейски следствен екип е събран при лудия главен прокурор Никола Филчев и почти с боксови ръкавици иска да ги принуди да кажат кой е дал информацията на журналиста Христо Христов. Разбира се, хората мълчат, аз не получавам информация от тези хора, които са изправени, но много близък прокурор пак който познавам години наред ми вика - Ице, покрий се, бъде внимателен, защото рано или късно, ще опре до тебе. Спирам абсолютно всякакви разговори, дори и колежка, която по "Дарик радио" ми се обажда по телефона - кажи, кой ти го каза. Тя е една малко лудичка, казвам го в добрия смисъл, тя – Богдана, да, тя копае много надълбоко и викам - какви работи ме питаш бе, не мога нищо да ти кажа. Невен Копенданова, която беше главен редактор на „Демокрация", като изчете материалите ми се хванала за главата. И се обадила на Нина Селвелиева, която тогава беше говорител на МВР. Селвелиева е един от първите разследващи журналисти в БНТ, тя извадила първа към 91 г. новината и направи едно много хубаво разследване - за времето си беше супер бомба - за това, че ДС е участвала в трафика на каптагон, в износ на този забранен лекарствен препарат за Близкия Изток - за Ирак и т.н. Та обажда се моят главен редактор и казва - абе Нина, ние тук ще пускаме една информация за убийството, едно разследване е направил Христо. И тя - недейте, много важно е, обажда се тя на двама офицери, може ли да видим информацията. И моята шефка ги дава, и аз съм си тръгнал вече, това го разбирам впоследствие, главният ми редактор беше страхотна жена войник със страхотни впечатления я помня, може би най-страхотният главен редактор в "Демокрация", сменил съм 5-6 през този период от 10 години. Вика ги, четат те, ау, хващат се за главата - това, ако излезе край. Тя само затваря и се подхилква. Тя вече е доволна, че ние правим супербомба. И излезе на другия ден. А министър Йорданов

си прави пресконференция като новоназначен министър и всички - вярно ли е това, което “Демокрация” е написала за убийството на Луканов. Леле, съсипах имиджа на този човек. Той хъката мъката, ами да, тази информация така, то главният прокурор, викам – моя източник виждаме се, много ми се разсърди. Макар, че аз я обявявам след един месец. Ама ти защо и т.н. В случая обаче това, което бях направил е, че не разчитах само на тази информация, а бях събрал и допълнителна.

Не трябва да се разчита само на новите технологии. Трябва да си имате архиви, да следите публикациите във вестниците. Имам папки от правителствата на Иван Костов, на ДПС, служебното правителство. Младите колеги, не го казвам с разочарование, знаят по три езика, по четири езика, но се капсулират и не им достигат знания.

Става този вихър по делото Луканов, моят главен редактор обаче е супер бойна, щастлива, че навсякъде ни цитират, нещо за което работим в крайна сметка, но след това идват ядовете. Първо моят източник е много притеснен, аз му викам - абе човек, аз в затвора ще вляза, но като си ми го казал това нещо, аз съм наясно. Действително това е закон, никакви източници. Дори понякога и на главните редактори. Всъщност моят главен редактор в случая не знаеше кой ми е източник. И аз не съм го казал до ден-днешен на никого. След това той видя, защото срещу мен имаше натиск и то от страна на главния прокурор, той се убеди, че това е правилно. В същото време не трябва да сте безразсъдно смели, аз също не съм. Човек трябва да е винаги предпазлив и от тази гледна точка да не пише всичко, което знае. Това е мое второ правило, след неиздаването на източниците. Винаги човек трябва да си оставя и патрони за реакция, образно казано. За реакция, да. Трето, човек, когато тръгне да пише трябва да си даде сметка каква ще е реакцията на този срещу когото пише. Дори ако приемем, че аз ще пиша срещу кмета на Чепеларе. И едно от правилата, които аз винаги спазвам, когато пиша срещу някого, за когото знам, че ще реагира, е да си събера предварителна информация каква ще бъде неговата реакция. Ако е криминално лице дали ще ме бие, дали ще тръгне да ме взривява, пита се, има ли близки кръгове около този, охрана, хора. Ако си добър криминален репортер, значи ти ги познаваш. Ще отидеш и ще попиташ как би реагирал този, аз имах такъв случай. Става въпрос за Косьо Самоковеца. Това беше един човек, който впоследствие осветих.

Но да се върна и да завърша с Луканов - тогава веднага тъй като делото Луканов се превърна в политика, а не само в разследване на едно криминално престъпление, се сбиха политиците и всъщност г-н Бойко

Рашков, който беше шеф на следствието даде на един мой колега информация и след моята публикация в контекста на екипа, който беше разследвал излезе информация, че Ботьо Ботев е правил тези разкрития, но с цената на малтретиране. Това бяха едни извадени протоколи от съдебно заседание, но забележете какво става. Прокуратурата и до сега прави проверка, не вика колегата, който е оповестил протоколите от съдебно заседание, а вика мен за публикация в "Демокрация". Аз отивам при зам.-главен прокурор. Познавам всичките прокурори, Филчев тогава се беше обградил с бивши военни прокурори, които не са толкова добри професионалисти, но когато трябва да се окаже натиск, са специалисти в това. И ме виждат още в коридора и казват - О, Христо не се притеснявай бе, няма нищо да ти правим. Най-добрата защита е нападението. В никакъв случай не трябва да показвате, че ви е страх. И сяда прокурорът и ме пита и си записва - какви източници използвахте? И аз викам - официални и неофициални. Може ли да ни назовете неофициалните. Викам - не. А, няма да се разберем така. Викам - цитирайте ми член от НПК, по който аз съм задължен да ви осветля своите източници. Е, г-н Христов, няма да се разберем. И аз викам - извън протокола и му отварям моето чувалче, една голяма папка и казвам - действително по това дело има изтичане на информация и тя започва от самото разследване. И отварям - в-к "Труд" - еди коя си така. Ако вие сте обективни, защото аз следващия път ще дойда с адвокат, и моят адвокат се позаинтересува от това нещо, вие дали действително се опитвате да разследвате изтичане на информация по това дело или в случая защото аз съм си свършил работата като професионалист, ме преследвате. А той вика - разбираш ли, че така иска главния. Викам - нищо, пиши си. Той човекът разбра, че така няма да стане, направи протокол, казвам му така и така, показах му разпечатките, които се оказаха много важни. След десетина дена може би, след известно време, аз още съм в "Демокрация" и тъкмо бяха сменили главната ми редакторка, и Атанас Свиленов беше станал главен редактор. А за Филчев знаете, той е почитател на съветската юридическа система, която знаете от времето на Сталин и неговия главен прокурор – трябва да се оказва тотален психонатиск над хората, те трябва да бъдат разпитани и той не ми изпраща повиквателна призовка на мене, а изпраща на Атанас Свиленов – защото мене може и да не ме намерят, обаче главният редактор ще го намерят. И той подскача - ама Христов сега аз тука, викам, ще отидем бе, Наско, никакъв проблем. Тогава дъщеря ми беше още малка, някъде на 4-5 години и разбира се, те направили

едно дело. Първото ми прослушване беше в съдебната палата, вече на "Векилски" там са дознателчета, военни прокурори с по-малко ЕГН от мен, викат ме в 10,30 ч. - отивам аз, минават 10 минути, минават 15 минути това е пак част от механизма, да те притискат, да те потискат, какво става аз не съм предполагал и пак им нося моите папчици. Атаката е най-добрата защита. В един момент казах на тоя на пропуски, ако вашето време не е пари, моето е. Просто му се обадете и му кажете, че чакам още до пет минути и се прибирам. Значи аз съм се явил тука, имам си свидетели, ще си запиша тези хора. И викат - качвайте се. И влизам направо с шута, и инсценирам един скандал. Викам, да ме държите половин час не е коректно, следващия път ако искате изобщо да дойда би трябвало да спазвате тези правила. Викат - а, извинявайте и така. И на една пишеща машина трака, чука, викам дай аз да пиша по-бързо, защото много се бавим. Ами какви източници сте използвали, тъп и упорит. Аз викам - явни и неявни. Кажете ги. Викам, извадете протокола от предния ми разпит, потвърждавам това, което съм казал, за да си спестим време, той го е чел. Вика - ами то, предния разпит тука има дело пак трябва да повторите нещата. Аз ги повтарям и той пак - няма да се разберем и така нататък. И аз пак - посочете ми текст от НПК или от НК, по който аз съм задължен да ви кажа източника - и той ами няма да се разберем, ще ви викаме тука през два-три дена и така. Викам - ама г-н следовател, вие не ме разбрахте правилно. На него са му казали - ти тоя трябва го притиснеш, защото те така работят. Като Филчев е убеден, че аз съм получил информация от разследващия екип. И му казах - ако вие, мислите, че един добър журналист може да поиска да получи информация само от полицейско-прокурорския екип, който е разследвал по делото, жестоко се лъжете. Това дело се знае и от предишния шеф на парламента Йордан Соколов, и от предишния министър на вътрешните работи, така че сега запишете в протокола, че не съм получавал информацията, публикувана в "Демокрация" от прокурорско-следствения полицейски екип. Ето ви и явни източници и му сглобявам - тук във вестника ми колежката е написала едното име излязло, едното име му направих разпечатка, после вестник "Нощен труд" пише, че еди къде си в Елин Пелин е намерен труп на някакъв човек и аз по мои пътища стигнах до извода, че това е, че те са го убили. И точно така беше, те се избиваха един друг вътре. И аз го написах така, то пък взе, че се оказа, че е вярно. И той нищо не можеше повече да ми каже и така се спасих. Не ме закачаха повече. Но, разбира се, в такъв случай обикновено сега практиката е - особено при по-силните

медии – ако има натиск над журналиста, това вече не го правят самите прокурори, но Филчев бе изключение.

Правете такава журналистика, че да не сте зависими. Разбира се, човек трябва да натрупа опит, особено в системата на МВР, в прокуратурата, чисто ресорно общо взето, винаги има пътища да убедиш един човек, че ти работиш, за да си свършиш твоята работа професионално, но не от друга страна той да те вкара в една такава система ти да пишеш глупости или информации, аз мога с чувство на удовлетворение да кажа, че този етап съм го постигнал. И сега действително може някой журналист по определена тема да извади по-добра информация чисто информационно, но ако трябва да се проследяват процесите, аз винаги имам източници и винаги мога да си намеря източници и да отида при човек, който вече ме познава като име и дори да е за първи път и той ще ми даде и неофициална информация, на базата на това, че знае как работя и т.н. Това е много важно. Защото това е изключително неприятно, тъй като рано или късно от другата страна се иска да се плаща. Плаща го казвам в кавички. Т.е. да напишеш някаква информация, да я изкривиш по начин, по който да бъде, ама ако е от МВР, ама недей да пишеш за това нещо и така. Значи това означава, че ти не си достатъчно професионален и достатъчно добър, за да можеш да направиш тази бариера, включително и пред хората, които ти дават информация. Мисля, че по-добрите колеги, имена няма да изброявам, са независими в своите източници. Това между другото винаги може да се разбере, когато се проследяват публикации и т.н.

Източниците трябва да се разширяват. Всеки си работи с хора, с които си е работил дълго време, може някой официално да ви даде информация, може и човек, когото познавате от дълго време да ви сподели неофициално и от своята практика. През последните години се занимавам предимно с разследваща журналистика, която е базирана на документи, които не се взимат на улицата, а трябва да се бориш за определен достъп. А когато се правят такива докуметални разследвания, винаги се намират и хора, които ще излязат с имената си да говорят. Правих такова едно такова разследване за убийството на Георги Марков и едно от достойнствата на това разследване беше, че там нямаше неназован източник. Всеки, който твърдеше нещо и допълваше част от картината, стоеше с името си.

Дария Карапеткова, Станимир Въгленов и Амелия Личева

Дария Карапеткова
и Неда Бояджиева

Антоанета Маскръчка
и Росинка Проданова

Радомир Чолаков и Алексения Димитрова

София 1000,
ул. „Алабин" 58, ет. 1
тел. 02/ 986 42 51, 988 36 81, 988 47 84
факс: 02/ 987 33 75
www.mediaethics-bg.org

